

વર્ષ : ૩૫
અંક : ૬
જૂન-૨૦૧૧

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્ય ધ્વનિ

આધ્યાત્મિક મુખપત્ર

શાશ્વત પરમ આનંદ

એકતા

સમતા

લઘુતા

ધ્યાન

સેવન

વંદન

ચિંતવન

કીર્તન

શ્રવણ

“શ્રવણ, કીર્તન, ચિંતવન, વંદન, સેવન, ધ્યાન;
લઘુતા, સમતા, એકતા, નવધા ભક્તિ પ્રમાણ.” - અધ્યાત્મકવિ શ્રી બનારસીદાસજી

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્યુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૭. (વિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨

E-mail : srask@rediffmail.com, Web.: www.shrimad-koba.org

આપણી સંસ્થામાં પૂજ્ય મોરારી બાપુનું આગમન (તા. ૨૯-૪-૨૦૧૧)

આપણી સંસ્થામાં યોજાયેલ સ્વાધ્યાયશ્રેણિ દરમ્યાન ઉપસ્થિત મહાનુભાવો
(તા. ૮-૫-૨૦૧૧ થી તા. ૨૩-૫-૨૦૧૧)

આદ. બા. ડા. શ્રી પવનભૈયા

આદ. બા. ડા. શ્રી પંકજભૈયા, આદ. બા. ડા. શ્રી કમલભૈયા

આદ. શ્રી સુવર્ણાબેનના વરસીતપના પારણાની વેળાએ (તા. ૬-૫-૨૦૧૧)

-: પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી

-: સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ

-: સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)

-: મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
ટ્રસ્ટી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા

-: પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯

૨૩૨૭ ૬૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

srask@rediffmail.com

www.shrimad-koba.org

-: લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં

ત્રિવાર્ષિક રૂા. ૧૮૦

આજીવન રૂા. ૭૫૦

પરદેશમાં

By Air Mail

ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 2500

\$-60, £-35

આજીવન : Rs. 7000

\$-170, £-110

By Sea Mail

આજીવન : Rs. 3500

\$-85, £-60

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૩
- (૨) ઘૂંઘટ કા પટ ખોલ .... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ૪
- (૩) રત્નત્રય ..... શ્રી મણિભાઈ શાહ ૭
- (૪) ભૂલની આદત અને ચિંતાનો બોજ .....
- ..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૯
- (૫) શ્રી પદ્મનંદિ આચાર્ય .. પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી ૧૪
- (૬) બાર ભાવના ..... પૂજ્ય બહેનશ્રી ૧૬
- (૭) શ્રી આનંદઘન ચોવીશી . શ્રી અશોકભાઈ શાહ ૨૦
- (૮) અપૂર્વ અવસર ..... શ્રી વલભજી હીરજી ૨૩
- (૯) ભિક્ષાપાત્ર વિનાના ભિખારી ! શ્રી ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી ૨૪
- (૧૦) આચાર્યશ્રી પૂજ્યપાદસ્વામી .. બા.બ્ર.અલકાબેન ૨૬
- (૧૧) ધારો તો તમે ..... શ્રી ધૂની માંડલિયા ૨૭
- (૧૨) સ્વાધ્યાય-સાર ..... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૨૮
- (૧૩) બાળવિભાગ ..... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૩૨
- (૧૪) Yuva Times ૩૪
- (૧૫) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૬

વર્ષ : ૩૫

જૂન, ૨૦૧૧

અંક - ૬

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

srask@rediffmail.com

www.shrimad-koba.org

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે ક્રમશઃ લેવો તેનો સંપાદક મંડળને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદક મંડળનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,

અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪

ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે આત્મા !

જે અચિંત્ય જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણોના સમૂહથી શોભતું પરમપદ, પરમાત્મસ્વરૂપ શ્રી સર્વજ્ઞ ભગવંતે પોતાના કેવળ જ્ઞાનમાં દીઠું, તે પદનું વર્ણન અપૂર્વ વચનયોગના ધારક એવા ખુદ સર્વજ્ઞ શ્રી તીર્થંકર પ્રભુ પણ પૂર્ણપણે કહી શક્યા નહિ, તો તેવા ચિંતનાતીત, વચનાતીત, ગુપ્ત ચમત્કારરૂપ સ્વરૂપને બીજા કોઈ છન્નસ્થની વાણી કેમ વર્ણવી શકે ? કેમ કે તે સર્વોત્તમ પદનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન માત્ર અનુભવગોચર છે.

હે પ્રભુ !

હું અલ્પજ્ઞ, મંદમતિ આપના અદ્ભુત ગુણોનો પાર કેમ પામી શકું ? હે ગુણના સમુદ્ર, દિવ્ય તેજસ્વી ગુણોના ધર્તા ! મને આપના પ્રગટ ગુણો જોઈને બહુમાન થાય છે. તે સર્વ ગુણ મને અત્યંત પ્રિય છે, ઈષ્ટ છે. હે કૃપાળુ ! પરમકૃપા કરી, ઉપકાર કરી આપના અપૂર્વ, દિવ્ય, અલૌકિક અને અદ્ભુત ગુણોનું સિંચન આ આત્મામાં કરતા જશો એવી આ દીન પામરની વિનંતી છે.

હે કરુણાનિધાન !

મિથ્યાત્વ (ગિંધી માન્યતા)ને ધારીને સંસારમાં અનંતકાળથી રખડી રહ્યો છું. અનંત જન્મોમાં અનંત દુઃખ ભોગવવા છતાં માન્યતાનો દોષ ન છોડ્યો. જન્મનો થાક ન લાગ્યો. જરા (ઘડપણ) જોઈને વીતરાગભાવ ન થયો. મરણ જોઈને સ્મશાન વૈરાગ્ય આવ્યો અને દેહ છોડતાં દુઃખ પણ ખૂબ થયું પરંતુ પ્રાપ્ત પર્યાયમાં તન્મય થવાની વૃત્તિ અને રુચિને લીધે પુનઃ એમ જ થયું. જોકે હવે મને આપની વાત કાને પડી છે, રુચિ થઈ છે. આ બધી આપની જ કૃપા છે. વીતરાગ પુરુષોએ બતાવેલા માર્ગે ચાલવાનો પ્રયત્ન આદર્યો છે. સત્પુરુષોની આજ્ઞાએ ચાલતાં અમે પૂર્ણત્વને અવશ્ય પામીશું એવી શ્રદ્ધા છે. આપની અનરાધાર કૃપા અમારા પર વરસતી રહે તેવી યાચના કરું છું.

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક - ૪૮

વવાણિયા, માહ, ૧૯૪૫

જિજ્ઞાસુ,

આપના પ્રશ્નનો ઉત્તર, મારી યોગ્યતા પ્રમાણે, આપનો પ્રશ્ન ટાંકીને લખું છું.

પ્રશ્ન :- વ્યવહારશુદ્ધિ કેમ થઈ શકે ?

ઉત્તર :- વ્યવહારશુદ્ધિની આવશ્યકતા આપના લક્ષમાં હશે, છતાં વિષયની પ્રારંભતા માટે અવશ્ય ગણી દર્શાવવું યોગ્ય છે કે આ લોકમાં સુખનું કારણ અને પરલોકમાં સુખનું કારણ જે સંસારપ્રવૃત્તિથી થાય તેનું નામ વ્યવહારશુદ્ધિ. સુખના સર્વ જિજ્ઞાસુ છે; વ્યવહારશુદ્ધિથી જ્યારે સુખ છે ત્યારે તેની આવશ્યકતા પણ નિઃશંક છે.

(૧) જેને ધર્મ સંબંધી કંઈ પણ બોધ થયો છે, અને રળવાની જેને જરૂર નથી, તેણે ઉપાધિ કરી રળવા પ્રયત્ન ન કરવું જોઈએ.

(૨) જેને ધર્મ સંબંધી બોધ થયો છે, છતાં સ્થિતિનું દુઃખ હોય તો બનતી ઉપાધિ કરીને રળવા તેણે પ્રયત્ન કરવું જોઈએ. (સર્વસંગપરિત્યાગી થવાની જેની જિજ્ઞાસા છે તેને આ નિયમોથી સંબંધ નથી)

(૩) ઉપજીવન સુખે ચાલી શકે તેવું છતાં જેનું મન લક્ષ્મીને માટે બહુ ઝાવાં નાખતું હોય તેણે પ્રથમ તેની વૃદ્ધિ કરવાનું કારણ પોતાને પૂછવું. તો ઉત્તરમાં જો પરોપકાર સિવાય કંઈ પણ પ્રતિકૂળ ભાગ આવતો હોય, કિંવા પારિણામિક લાભને

હાનિ પહોંચ્યા સિવાય કંઈ પણ આવતું હોય તો મનને સંતોષી લેવું; તેમ છતાં ન વળી શકે તેમ હોય તો અમુક મર્યાદામાં આવવું. તે મર્યાદા સુખનું કારણ થાય તેવી થવી જોઈએ.

(૪) પરિણામે આર્તધ્યાન ધ્યાવાની જરૂર પડે, તેમ કરીને બેસવાથી રળવું સારું છે.

(૫) જેનું સારી રીતે ઉપજીવન ચાલે છે, તેણે કોઈ પણ પ્રકારના અનાચારથી લક્ષ્મી મેળવવી ન જોઈએ. મનને જેથી સુખ હોતું નથી તેથી કાયાને કે વચનને ન હોય. અનાચારથી મન સુખી થતું નથી, આ સ્વતઃ અનુભવ થાય તેવું કહેવું છે.

(૬) ન ચાલતાં ઉપજીવન માટે કંઈ પણ અલ્પ અનાચાર (અસત્ય અને સહજ માયા) સેવવો પડે તો મહાશોચથી સેવવો, પ્રાયશ્ચિત્ત ધ્યાનમાં રાખવું. સેવવામાં નીચેના દોષ ન આવવા જોઈએ :-

૧. કોઈથી મહા વિશ્વાસઘાત, ૨. મિત્રથી વિશ્વાસઘાત, ૩. કોઈની થાપણ ઓળવવી, ૪. વ્યસનનું સેવવું, ૫. મિથ્યા આળનું મૂકવું, ૬. ખોટા લેખ કરવા, ૭. હિસાબમાં ચૂકવવું, ૮. જુલમી ભાવ કહેવો, ૯. નિર્દોષને અલ્પ માયાથી પણ છેતરવો, ૧૦. ન્યૂનાધિક તોળી આપવું, ૧૧. એકને બદલે બીજું અથવા મિશ્ર કરીને આપવું, ૧૨. કર્મદાની ધંધો, ૧૩. લાંચ કે અદત્તાદાન. - એ વાટેથી કંઈ રળવું નહીં.

એ જાણે સામાન્ય વ્યવહારશુદ્ધિ ઉપજીવન અર્થે કહી ગયો. (અપૂર્ણ)

ઘૂંઘટ કા પટ ખોલ...

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

ઘૂંઘટકા પટ ખોલ રે,
તોહે પિયા મિલેંગે (ર)
ઘટ ઘટ મેં વહ સાંઈ રમતા,
કટુક વચન મત બોલ રે.
તોહે પિયા....

કબીરજીનું જીવન અનેક રહસ્યોથી ભરેલું છે. તેમની કિશોરકાળની કારકિર્દી તથા કેળવણી વિશે ખાસ માહિતી ઉપલબ્ધ થતી નથી. તેમના જીવન વિશે જે માહિતી મળે છે તેના પરથી કહી શકાય કે તેઓ વણકર

ધન જોબનકો ગરબ ન કીજૈ,
ઝૂઠા પયરંગ ચોલ રે. તોહે પિયા....
શૂન્ય મહલમેં દિયના બારિલે,
આસનસે મત ડોલ રે. તોહે પિયા....
જાગ જુગુતસોં રંગ મહલમેં,
પિય પાયો અનમોલ રે. તોહે પિયા....
કહે કબીર આનંદ ભયો હૈ,
બાજત અનહદ ઢોલ રે. તોહે પિયા....

હતા. અત્યંત ગરીબીમાં ઉછર્યા હતા. સિકંદર લોદીના શાસનકાળ દરમિયાન તેઓ બનારસમાં રહેતા હતા. રામાનંદ નામના ગુરુના તેઓ શિષ્ય હતા અને તેમને પોતાને પણ અનેક શિષ્યો હતા. તેઓએ ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરેલો મનાય છે. તેમની પત્નીનું નામ લોઈ, પુત્રનું નામ કમાલ અને પુત્રીનું નામ કમાલી હતું. તેઓના જીવન અને બોધ ઉપરથી તેઓને ગૃહકાર્યમાં તદ્દન અનાસક્તભાવ હતો તેમ જાણી શકાય છે. સમસ્ત મનુષ્યો પ્રત્યેના તેમના પ્રેમથી, તેમની મધુર દૃઢ્યસ્પર્શી વાણીથી અને વાર્તાલાપોથી તેમજ વિશિષ્ટ પુણ્યપ્રભાવથી જનતાના બધાય સ્તરના લોકો તેમના પ્રત્યે મોટી સંખ્યામાં આકર્ષાયા હતા.

મહાત્મા કબીરદાસજીનો જીવનપરિચય

ભારતની મધ્યયુગની સંતપરંપરામાં જેમનું અપ્રતિમ સ્થાન છે અને ઘટઘટવાસી રામની સાથે જેમણે અલખ લગાવી હતી તેવા શ્રી મહાત્મા કબીરદાસજી પ્રેમભક્તિના એક મહાન પુરસ્કર્તા થઈ ગયા.

તેમના જીવન વિશે અધિકૃત માહિતી મળતી નથી. કબીરજીનો જીવનકાળ વિ.સં. ૧૪૫૬ થી ૧૫૪૮ વચ્ચેનો માનવામાં આવે છે. બનારસ પાસે લહરા તળાવમાં બાળસ્વરૂપે તેઓ મળી આવ્યા હતા. નીરુ અને નીમા નામના વણકર દંપતીએ કબીરજીનો ઉછેર કર્યો હતો. અરબી ભાષામાં કબીરનો અર્થ ‘મહાન’ થાય છે.

ઘૂંઘટકા પટ ખોલ રે, તોહે પિયા મિલેંગે...

દરેક અજ્ઞાની જીવ ઉપર અજ્ઞાનનો પડદો પડેલો હોય છે; જેથી તેને વસ્તુ તેના મૂળ સ્વરૂપે ન દેખાતાં તેનાથી અવળી જ દેખાય છે.

પરમતત્ત્વ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ પત્રાંક ૫૦૬ માં કહ્યું છે કે, “ચક્ષુને વિષે જેટલી ઝાંખપ છે, તેટલો ઝાંખો પદાર્થ તે દેખે છે. અને જો અત્યંત બળવાન પડળ હોય તો તેને સમૂળગો પદાર્થ દેખાતો નથી.” અહીં તો અવળી શ્રદ્ધા હોવાથી

જગતના જીવોને બધું અવળું જ દેખાય છે. અજ્ઞાનરૂપી પડદો એટલો મજબૂત બની ગયો છે કે તે સહેલાઈથી ખૂલી શકે તેમ નથી. માટે મહાત્મા કબીરદાસજીએ ‘પટ ખોલ’ શબ્દને ત્રણવાર કહ્યો છે.

પિયા મિલેંગે

જ્ઞાનીપુરુષના માર્ગે ચાલવાથી આપણા આત્માનું કલ્યાણ થાય એટલે કે ક્ષમા, માર્દવ, આર્જવ આદિ ગુણોના બનેલાં આત્માની પ્રાપ્તિ થાય - તેની અનુભૂતિ થાય.

ઘટ ઘટ મેં વહ સાંઈ રમતા,

કટુક વચન મત બોલ રે. તોહે પિયા મિલેંગે....

પરમકૃપાળુદેવે ‘અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર’ની છેલ્લી કડીમાં કહ્યું છે કે,

“રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! શીઘ્ર એને ઓળખો, સર્વાત્મમાં સમદષ્ટિ ધો, આ વચનને હૃદયે લખો.”

હે ભવ્ય ! શીઘ્રતાથી તારા આત્માને ઓળખી, સર્વ જીવમાં તે ભગવાન આત્માના દર્શન કર. કોઈ જીવને તારાથી દુઃખ ન થાય તેવો પ્રયત્ન કર. તને જે નથી ગમતું તેવો વ્યવહાર તું બીજા સાથે ન કર.

આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન સમાચરેત્ ।

- મનુસ્મૃતિ

તને સુખ ગમે છે માટે દરેક જીવને તારો વ્યવહાર સુખરૂપ થાય અને કોઈને તું દુઃખરૂપ ન થાય તેવું તારું જીવન બનાવ કારણ કે દરેક ઘટમાં (દેહમાં) ભગવાન આત્મા બિરાજમાન છે. માટે કોઈના હૃદયને દુઃખ થાય તેવા કડવાં વચન બોલવા નહિ. સંતો તો કહે છે કે વાણી અને પાણીને દવાની જેમ વાપરવા જોઈએ.

આપણી વાણીનો ઉપયોગ કેવી રીતે, ક્યારે અને કેટલો કરવો તેના માટે સદ્ગુરુદેવ આપણને કહે છે કે,

ધીરે સે બોલો, પ્રેમ સે બોલો,

આદર દેકર બોલો, જરૂરત હોને પર બોલો.

ધર્મ વાતો કરવાથી કે પ્રવચન કરવાથી નથી મળતો પણ આચરણમાં મૂકવાથી - દરેક જીવને પોતાના સમાન આત્મા માનવાથી મળે છે.

ધન જોબન કો ગર્વ ન કીજૈ,

ઝૂઠા પયરંગ ચોલ રે. તોહે પિયા...

આપણે જે શરીરમાં રહીએ છીએ તે કાચના કુંજા સમાન છે. તે ગમે ત્યારે ફૂટી જશે. આ દેહ જ જ્યારે નિત્ય-શાશ્વત અને આપણો નથી તો પછી મોટર, બંગલા, પુત્ર, પરિવાર તે બધા આપણા ક્યાંથી થઈ શકવાના છે ? માટે આજ્ઞાકારી પુત્રો, સુશીલ પત્ની, કીર્તિ, વૈભવ - લક્ષ્મી વગેરેનો (ગર્વ) અભિમાન કરવું નહિ કારણ કે તે બધું પુણ્ય-પાપના ખેલ સમાન છે. આ દેહ છૂટતાં બધો વૈભવ-લક્ષ્મી અહીં જ પડ્યા રહેશે. આત્માની સાથે આવશે નહીં. માટે તેમાં જે અહં-મમત્વ થયું છે તેનો ત્યાગ કરવો તો ભગવાન આત્માની પ્રાપ્તિ થશે.

શૂન્ય મહલમેં દિયના બારિલે,

આસનસે મત ડોલ રે. તોહે પિયા....

આપણા હૃદયમાં અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર છે. તેને જો દૂર કરવો હોય તો સદ્ગુરુનું શરણ લેવું જોઈએ. સદ્ગુરુદેવ જ્ઞાનરૂપી પટારો ખોલીને આપણને સત્ય વસ્તુનું જ્ઞાન કરાવે છે કે હે ભાઈ ! તું ચૈતન્ય સ્વરૂપી આત્મા છે, આ દેહ (મડદું) તે તારું સાચું સ્વરૂપ નથી. માટે શરીરની સુંદરતા, બળ વગેરેને તું પોતાના માનીશ નહીં. આ બધું

તો પુણ્યના ઉદયથી પ્રાપ્ત થાય છે. આમ, સદ્ગુરુદેવ જ્ઞાનરૂપી જ્યોતિ હૃદયમાં પ્રગટાવે છે; જેથી હૃદયમાં અનાદિકાળથી પડેલ અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર દૂર થઈ જાય છે.

પરમતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ પણ કહ્યું છે કે,

“જપ, તપ ઓર વ્રતાદિ સબ, તહાં લગી ભ્રમરૂપ;
જહાં લગી નહિ સંતકી, પાઈ કૃપા અનૂપ.”

માત્ર શાસ્ત્રો વાંચવાથી આત્માની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ. કારણ કે શાસ્ત્રોમાં મોક્ષનો માર્ગ કહ્યો છે પણ તેનો મર્મ તો સત્પુરુષના હૃદયમાં રહ્યો છે. માટે ‘આસન સે મત ડોલ’ એટલે પદાર્થનો નિર્ણય કરી લે, શ્રદ્ધા પાકી કરી લે. ગંગાસતી કહે છે કે પદાર્થનો નિર્ણય થઈ જાય પછી તેની શ્રદ્ધા અવિચળ થઈ જાય છે -

મેરુ તો ડગે પણ જેના મન ના ડગે,
ભલે ભાંગી તે જાયે બ્રહ્માંડ રે.

જાગ જુગુતસો રંગ મહલમેં,

પિય પાયો અનમોલ રે. તોહે પિયા...

‘જાગ જુગુતસો’ એટલે હવે આ જગતના વ્યવહારિક કાર્યો છોડી સદ્ગુરુ દેવે બતાવેલ ભક્તિ, સત્સંગ, સ્વાધ્યાયરૂપી સાધનો દ્વારા જાગૃતિપૂર્વક આ ‘રંગમહલ’ એટલે કે દેહદેવળમાં બિરાજેલ ‘પિયા’ એટલે શુદ્ધ આત્મા મળવાથી અત્યંત આનંદ ઊપજ્યો છે. અર્થાત્ સદ્ગુરુએ ચીધેલ જ્ઞાનજ્યોતિ (રત્નત્રય) ને સમ્યક્પણે આરાધવાથી - નિરંતર તેનો અભ્યાસ કરવાથી આત્માનો સાચો આનંદ પ્રગટ્યો છે.

કહે કબીર આનંદ ભયો હૈ,

બાજત અનહદ ઢોલ રે. તોહે પિયા મિલેંગે...

અહીં કબીરદાસજી અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ થવાથી સાચો આનંદ પ્રગટ્યો છે એ વાત સમજાવવા માટે ‘બાજત અનહદ ઢોલ’ એમ કહે છે.

આમ, ધૂંધટનો પટ ખોલવા અર્થાત્ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે બાહ્ય પદાર્થો - વ્યક્તિઓ પ્રત્યેનું મમત્વ ઘટાડી તેમજ અહંનો ત્યાગ કરી સદ્ગુરુનું શરણ ગ્રહણ કરી, તેઓશ્રીની આજ્ઞાનુસાર જીવન જીવવું આવશ્યક છે. આપણે સૌ આવો પ્રયત્ન કરીએ.

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

સજ્જનના કર્તવ્યો

પ્રેષક : ગુલાબચંદ ધારશી રાંભિયા

ધર્મબુદ્ધિ ધારણ કરી, થાજે દીન દયાળ, સત્ય વચન નિત્યે વદી, સત્ય રાહે તું ચાલ. પર ઉપકારો સાધવા, નિત્ય રાખજે ભાવ, ન્યાય તણા શુભ માર્ગમાં, ટેક ધરીને ચાલ. નિજ બાંધવ સ્વધર્મમાં, નિત્ય રાખજે વ્હાલ, સમતા રાખી વર્તજે, ધરજે નહિ મન કાળ. દયા ધરીને દાનથી, બચાવજે કંગાળ, મનમાં નિત્ય સંભારજે, પાપીના શા હાલ. માત-તાતની સેવના, કરજે તું તત્કાલ, હે શ્રાવકસુત સર્વદા, કર્તવ્યો સંભાળ.

કંજૂસાઈની પરાકાષા !

સુમી પૂછે સૂમને યૂં ક્યોં મુખ મલિન ?
કુછ ગાંઠ સે ગિર ગયો ઓર કિસીકો દેન ?
નહિ ગાંઠસે ગિર ગયો, નહિ કિસીકો દેન,
ઔરકો દેતે દેખકે, મેરા મુખ મલિન.

રત્નત્રય

સમ્યક્જ્ઞાન

(ક્રમાંક - ૧૩)

* * * * * મણિભાઈ ઝ. શાહ * * * * *

(ગતાંકથી ચાલુ)

રત્નત્રય એટલે સમ્યક્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર - આ ત્રણ રત્નોની એકતા. સમ્યક્દર્શન વિષેની વિચારણા ગયા અંકમાં પૂરી કરી. હવે સમ્યક્જ્ઞાન વિષે વિચારીએ.

આપણે જોયું કે હું આત્મા છું, મને મળતાં સુખ-દુઃખ એ મારા પોતાનાં બાંધેલાં કર્મનું ફળ છે અને આત્મા ઉપરથી બધા કર્મો નીકળી જાય તો શાશ્વત સુખ રૂપી મોક્ષ મને પ્રાપ્ત થાય. તો આ આત્મા કેવો હોય, આ બધાં કર્મો શી રીતે બંધાય, તે ક્યારે, કેવાં અને કેટલાં ફળ આપે, આ કર્મોને બાંધતાં અટકાવી શકાય કે કેમ, લાગેલાં કર્મોને ભોગવ્યા સિવાય ખપાવી શકાય કે કેમ, મોક્ષ ક્યાં છે, કેવો છે - વગેરે બાબતોનું જ્ઞાન થાય તેને સમ્યક્ જ્ઞાન કહે છે અને પછી એ પ્રમાણે આચરણ થાય તેને સમ્યક્ ચારિત્ર કહે છે.

કર્મ-આત્મા-મોક્ષ વગેરે વિષે આપણે 'દિવ્યધ્વનિ'માં લગભગ ૧૫૦ લેખ દ્વારા સાત-નવ તત્ત્વોની માહિતી મેળવી છે, પણ અત્રે ટૂંકમાં આપણે વિચારીશું.

વ્યવહારમાં એમ.એ., પીએચ.ડી., સી.એ. વગેરે થયેલાને આપણે જ્ઞાની કહીએ છીએ અને વ્યવહારમાં એ જ્ઞાન ઉપયોગી પણ થઈ પડે છે. પરંતુ કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી કહે છે કે,

'નહીં જાન્યો નિજ રૂપકો, સબ જાન્યો સો ફોક' એટલે તો એમણે કહ્યું કે

“હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ? કોના સંબંધે વળગણા છે ? રાખું કે એ પરહરું ? એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંત ભાવે જો કર્યા, તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યાં.”

જૈનદર્શનમાં જ્ઞાન કોને કહેવાય તે માટેના છ મુદ્દા 'સમણસુત્તમ્' માં આપેલા છે, જે નીચે મુજબ છે.

“જેણ તચ્ચં વિબુજ્જેઝ, જેણ ચિત્તં નિરૂજ્જદિ, જેણ અત્તા વિશુચ્ચેઝ, તં ણાણં જિનશાસને.”

- ૨૫૨

“જેણ રાગા વિરજ્જેઝ, જેણ સેયેષુ રજ્જદિ, જેણ મિત્તી પભાવેજ, તં ણાણં જિનશાસને.”

- ૨૫૩

અર્થાત્ જેનાથી તત્ત્વો (સાત કે નવ) વિષે જાણકારી મળે, જેનાથી મન ઉપર સંયમ આવે, જેનાથી આત્મા શુદ્ધ બને તેને જિનશાસનમાં જ્ઞાન કહે છે.

જેનાથી રાગદ્વેષ જતાં રહે, જેનાથી આત્માને હિતકારી હોય તેમાં રચ્યાપચ્યા રહેવાય અને જેનાથી સર્વ જીવ પ્રત્યે મૈત્રીભાવ જાગે તેને જૈનદર્શનમાં જ્ઞાન કહ્યું છે.

આ બધી વાતો લગભગ સાત-નવ તત્ત્વમાં આવી જાય છે એટલે એ વિષે ટૂંકમાં વિચારીશું.

અત્રે એક વાત ઉલ્લેખનીય છે કે ભગવદ્ગીતામાં પણ ૧૩ મા અધ્યાયમાં જ્ઞાન કોને કહે છે તેના વીસ મુદ્દા કહ્યાં છે. જૈન દર્શનમાં જે છ મુદ્દા કહ્યાં, લગભગ એના વિસ્તારથી આ મુદ્દા

કહ્યાં છે. શ્લોક છે -

અમાનીત્વં અદંભીત્વં અહિંસા ક્ષાન્તિરાર્જવમ્ ।
આચાર્યોપાસનં શૌચં સ્થૈર્યમ્ આત્મવિનિગ્રહઃ ॥
ઈન્દ્રિયાર્થેષુ વૈરાગ્યમ્, અનહંકાર એવ ચ ।
જન્મ મૃત્યુ જરા વ્યાધિ દુઃખ દોષાનુદર્શનમ્ ॥
અસકિતરત્ન ભિખ્વજ્ઞઃ પુત્ર દાર ગૃહાદિષુ ।
નિત્યં ચ સમચિત્તત્વમ્ ઈષ્ટાનિષ્ઠોપપત્તિષુ ॥
મયિ ચાનન્યયોગેન ભક્તિરવ્યભિચારિણી ।
વિવિક્ત દેશસેવીત્વમરતિર્જનસંસદિ ॥
અધ્યાત્મજ્ઞાનનિત્યત્વં તત્ત્વજ્ઞાનાર્થ દર્શનમ્ ।
એતત્ જ્ઞાનમિતિ પ્રોક્તં, અજ્ઞાનં યદતોન્યથા ॥

અર્થાત્ : અમાનીત્વં (નિરભિમાનપણું),
અદંભીત્વં (સરળતા) વગેરે વગેરે ગુણો એ જ્ઞાન
છે અને તે સિવાયના બીજા ગુણો અજ્ઞાન છે.

આમ, બધી દૃષ્ટિએ જોઈએ તો જ્ઞાન કોને
કહેવાય તે જાણી શકાય.

આપણે સમ્યક્ જ્ઞાન વિષે વિચારી રહ્યા
છીએ. સાત-નવ તત્ત્વો વિષેનું યથાર્થ જ્ઞાન તેને
સમ્યક્ જ્ઞાન કહે છે. આ તત્ત્વો આ પ્રમાણે છે.

(૧) જીવ, (૨) પુદ્ગલ, (૩) આસ્રવ, (૪)
બંધ, (૫) સંવર, (૬) નિર્જરા અને (૭) મોક્ષ.

પુણ્ય અને પાપ એ તત્ત્વો બંધ તત્ત્વના પેટા
ભાગ તરીકે એક આમ્નાયમાં ગણાવ્યા છે એટલે
ત્યાં કુલ સાત તત્ત્વો કહ્યાં અને બીજી આમ્નાયમાં
એને સ્વતંત્ર તત્ત્વો કહ્યાં એટલે ત્યાં કુલ નવ તત્ત્વો
કહ્યાં. બધાં મળીને તત્ત્વો તો એ જ છે. આ દરેક
તત્ત્વ શું છે તેને જોઈએ અને પછી તે તત્ત્વ વિષે
થોડી ઊંડાણમાં વિચારણા કરીશું.

(૧) જીવ તત્ત્વ : દરેક જીવંત વ્યક્તિ - તે
મનુષ્ય હોય, કીડી-મંકોડી હોય, સ્વર્ગનો દેવતા
હોય - દરેકના શરીરમાં આત્મા હોય છે. એ આત્મા
એ શરીરમાં હોય ત્યાં સુધી એને સુખ-દુઃખનો
અનુભવ થાય છે. આવા આત્માવાળા શરીરને

આપણે જીવ કહીએ છીએ. એ આત્મા કેવો હોય,
વગેરે વિષે આગળ જોઈશું.

(૨) પુદ્ગલ : ઉપર કહ્યું તેમ આત્માને જે
શરીર, કર્મો વગેરે લાગેલાં હોય તે એક જાતનાં
રજકણો છે. એને પુદ્ગલ કહે છે.

(૩) આસ્રવ : આત્માના ભાવ પ્રમાણે એને
કર્મરૂપી પુદ્ગલો ચોંટે છે - ખરેખર તો આત્મા જોડે
ભળી જાય છે અને પછી યોગ્ય સમયે ફળ આપીને
તે ખરી જાય છે.

(૪) બંધ : આસ્રવથી આવેલાં કર્મો જીવને
સુખરૂપ કે દુઃખરૂપ બને છે, જેને પુણ્ય-પાપ તરીકે
ઓળખીએ છીએ. આ કર્મો કેવું ફળ આપે, ક્યારે
ફળ આપે, કેટલું ફળ આપે, એ ફળને ભોગવ્યા
સિવાય છોડી શકાય કે કેમ, વગેરેનું જ્ઞાન એ સમ્યક્
જ્ઞાન છે.

(૫) સંવર : ઉપર કહ્યું તેમ કર્મો બંધાય તો
એ કર્મોને બંધાતાં અટકાવવા માટે શું કરવું તેનું
જ્ઞાન એ સંવર કહેવાય છે. સુખી થવા માટે એ
જાણવું જરૂરી છે.

(૬) નિર્જરા : અજ્ઞાન દશામાં કર્મો તો લાગી
ગયા, પણ હવે જ્ઞાન થતાં, એ કર્મોને ફળ આપતા
પહેલાં આત્મામાંથી ખેરવી શકાય શી રીતે, એ
માટેનાં સાધન તપ વગેરે - એ બધાનું જ્ઞાન તે આ
તત્ત્વ છે.

(૭) મોક્ષ : આત્મા ઉપરથી બધાં કર્મો નીકળી
જાય એટલે એનો મોક્ષ થાય. આ મોક્ષ ક્યાં છે,
ત્યાં આત્માને શો અનુભવ થતો હશે, ત્યાં કેટલો
વખત રહેવાનું, બધા આત્માઓ મોક્ષે જાય તો આ
દુનિયા ખાલી થઈ જાય ? વગેરે વિષે જ્ઞાન હોવું
તેનું નામ સમ્યક્ જ્ઞાન.

આ પ્રમાણે સમ્યક્ જ્ઞાન અને તેના મહત્ત્વ
વિષે થોડા ઊંડાણમાં આવતા અંકથી વિચારીશું.

(ક્રમશઃ)

ભૂલની આદત અને ચિંતાનો બોજ

*** પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ***

વ્યક્તિ ધર્મશાસ્ત્રો પાસેથી ઘણું શીખે છે, ધર્મગુરુ પાસેથી ઘણું શીખે છે, પણ પોતાની ભૂલમાંથી બહુ ઓછું શીખે છે. આને પરિણામે જ જીવનમાં ડગલે ને પગલે ભૂલો થતી જોવા મળે છે અને એક ને એક ભૂલનું પુનરાવર્તન થતું રહે છે. એ માત્ર એક વાર ખાડામાં પડતો નથી, પણ વારંવાર ખાડામાં પડે છે અને આથી જો એ એની ભૂલને બરાબર જાણે, સમજે અને એના નિવારણ માટે દૃઢ સંકલ્પ કરે, તો એને પોતાનું જીવન સુધારવાની દિશા સાંપડી રહેશે. માણસના જીવનમાં આવતું દુઃખ અને થતી ભૂલ એના જીવનના મહાન ગુરુ બની શકે તેમ છે, પરંતુ માણસ દુઃખ કે ભૂલનો વસવસો કરતો રહે છે, કિંતુ એની ચિકિત્સા કરતો નથી.

તમારા જીવનમાં તમે કરેલી ભૂલનો તમે વિચાર કરો તો ખ્યાલ આવશે કે પહેલી વાર ભૂલ કરી, ત્યારે બીજી વાર નહીં કરવાનો વિચાર કર્યો હતો. બીજી વાર ભૂલ થઈ ગઈ પછી ત્રીજી વાર એ જ ભૂલ કરતાં ઓછો ખચકાટ થયો. ચોથી વાર બહુ સ્વાભાવિક રીતે તમે એ ભૂલ કરી અને પાંચમી વાર તમે ભૂલ કરી ત્યારે તમારી એ ભૂલ ટેવ કે આદતના સ્થાને બેસી ગઈ હતી અને કશાય ખચકાટ કે થડકારા વગર એ પ્રકારની ભૂલોની પરંપરા સર્જવા લાગ્યા. પહેલી વાર કોઈને છેતર્યા બાદ હૃદયને જેટલો આંચકો લાગે છે, તેટલો પાંચમી વાર

છેતર્યા પછી લાગતો નથી. પછી છેતરવું એ બહુ સાહજિક બાબત બની જાય છે, અને એક વૃક્ષ પરથી બીજા વૃક્ષ પર કૂદતા વાંદરાની માફક એ વ્યક્તિ વધુ ને વધુ વ્યક્તિઓને છેતરવા લાગે છે.

લાખો રૂપિયાના કૌભાંડો કરનારાઓએ પહેલાં શરૂઆત તો હજાર-બે હજારની ઉચાપતથી કરી હતી, પણ ધીરે ધીરે એમાં ‘અધઃગતિ’ કરી અને એને પરિણામે એમનું કૌભાંડ વધતું ગયું. પહેલી વાર કોઈને છેતર્યા પછી મનોમન એમ થયું હોય કે ‘આ સારું કર્યું નહીં’, પણ પાંચમી વાર બનાવટ કરવાની કે છેતરવાની એવી આદત પડી જશે કે પછી એમ જાણ થાય કે ‘મારા આ કૌભાંડને કારણે કેટલાય ગરીબોએ માંડ માંડ બચાવીને એકઠી કરેલી મૂડી ખર્ચાઈ જશે અને કેટલાયનાં જીવન તબાહ થઈ જશે’ તો પણ પેલી ભૂલની આદત અટકવા નહીં દે. નાની નાની ચોરીથી શરૂ કરનાર મહાયોર બનતો હોય છે.

જીવનમાં વારંવાર ભૂલ કરતી વ્યક્તિની ‘સ્ટાઇલ’ જોવા જેવી છે. ભૂલ કરવાના અનુકૂળ સંજોગો હોય છે ત્યારે એ ભૂલ કરતો રહે છે, પરંતુ આવી ભૂલ અંતે છાપરે ચડીને પોકારે છે, ત્યારે એ ભૂલ કર્યાનો ભારે વસવસો કરે છે. ખોટું કર્યા માટે પસ્તાવો કરે છે. એના દોષનિવારણ માટે મંત્રજાપ કરે છે. કરેલાં

પાપમાંથી મુક્ત થવા માટે ગુરુનું માર્ગદર્શન લે છે. કોઈ પ્રાયશ્ચિત્ત આપવા કહે છે, પરંતુ આ બધું એ ત્યારે કરે છે જ્યારે, એના પાપનો ઘડો ભરાઈ ગયો હોય છે અને એનો સહુને ખ્યાલ આવી ગયો હોય છે.

જેને પરમનો સ્પર્શ પામવો છે એ વ્યક્તિ પોતાના જીવનમાં થતી ભૂલ તરફ કેવો અભિગમ દાખવશે ? એ પોતાની પહેલી ભૂલ અંગે જ ગંભીરતાથી વિચાર કરશે. એ પ્રથમ ભૂલ સમયે એને જાગ્રત થઈ જવાનું હોય છે. કોઈ કડવું કારેલું ખાધું હોય અને પછી વ્યક્તિ મોંમાંથી થૂ થૂ કરીને એને બહાર ફેંકી દે છે, પછી બીજી વાર એને ખાવાનું નામ ન લે, એવું જાગ્રત માનવીનું ભૂલ તરફનું વલણ હોવું જોઈએ. આવું વલણ ત્યારે કેળવાય કે જ્યારે વ્યક્તિની પાસે જાગૃતિ હોય અને પરમના સ્પર્શનું ધ્યેય હોય. જો એની પાસે જીવનનું કોઈ ધ્યેય નહીં હોય તો એને એની પહેલી ભૂલ સહેજે ગંભીર નહીં લાગે.

પરમને સ્પર્શનારા સાધકનાં જીવન પણ જોવાં જોઈએ કે જેમણે પોતાના જીવનમાં ભૂલ કરી, ત્યારે કેવો અભિગમ દાખવ્યો. એ ભૂલ થયા બાદ પોતાના જીવનને કઈ રીતે ગાળ્યું અને વાળ્યું. પુનઃ આવી ભૂલ ન થાય તે માટે કેવી જાગૃતિ દાખવી. મહાત્મા ગાંધીજીએ બાળપણમાં ચોરી કરી હતી અને વિકારો પણ અનુભવ્યા હતા, પરંતુ એમાંથી જીવનજાગૃતિને પરિણામે સામાન્ય અને સાધારણ બાળક મોહન વિશ્વવંદ મહાત્મા ગાંધીજી બન્યા.

માત્ર પોતાના જીવનની ભૂલોમાંથી જ

બોધપાઠ મળે છે એવું નથી. અન્યના જીવનની ભૂલોમાંથી પણ આપણે બોધપાઠ મેળવી શકીએ છીએ. બીજાની સાથે અવિનયી, ઉદ્વેગ અને તોછડાઈભર્યું વર્તન કરનારને જાકારો મળતો જોઈને વ્યક્તિ પોતે વિચારે કે મારે જીવનમાં કેવું વિનયી અને સૌજન્યપૂર્ણ વર્તન કરવું જોઈએ. અભિમાન અને ઘમંડને કારણે ઘણું ગુમાવનારી વ્યક્તિને જોઈને અન્ય વ્યક્તિ એમ વિચારી શકે કે જીવનમાં નમ્રતા એ ધારણ કરવા જેવો શણગાર છે. આખી જિંદગી વ્યર્થ, અર્થહીન અને નકામી બાબતોમાં જીવન ગાળનાર વ્યક્તિને મૃત્યુને આરે નિઃસાસા નાખતો જોઈને બીજી વ્યક્તિ એટલો બોધ જરૂર તારવી શકે કે હું મારા જીવનમાં આવી ભૂલ નહીં કરું, આની માફક હું મારું જીવન વેડફી નહીં નાખું. આમ, એ બીજાની ભૂલને જોઈને પણ પોતાના જીવનમાં બોધ મેળવતો હોય છે અને સમયસર ચેતી જતો હોય છે.

વળી, એક વિલક્ષણ બાબત એ છે કે વ્યક્તિને માટે પોતાની ભૂલ જોવી મુશ્કેલ છે, જ્યારે અન્યની ભૂલ જોવી આસાન છે. સામી વ્યક્તિ કયા દોષને કારણ કેવી ભૂલ કરે છે, એ એનું મન તરત પકડી લે છે. આથી બીજાની ભૂલો જોઈને પોતાની જાતને સુધારવાનું પ્રમાણમાં આસાન છે. આથી કવિ ઉમાશંકર જોશીએ એક વાર કહ્યું હતું કે ‘બીજાની ભૂલોમાંથી શીખો.’

હવે માનવમનને ઘેરી વળતી ચિંતાનો વિચાર કરીએ. ઘરમાં કે બગીચામાં તમે હીંચકા પર બેઠા હશો. હીંચકાની એ ગતિનો વિચાર કરીએ તો એ સામેની બાજુએ છેક ઊંચે જાય

અને પછી એટલા જ વેગથી એ પાછળની બાજુએ ઊંચે જશે. આમ, હીંચકો ખાતો માણસ થોડા સમય પછી એ હીંચકો થોભાવે છે, ત્યારે એણે જ્યાંથી હીંચકો ખાવાનું શરૂ કર્યું હતું, ત્યાં જ આવીને ઊભો હોય છે !

બસ, આપણા મનમાં જાગતી ચિંતાની ગતિ આવી છે. ચિંતા તમારા મનને આમ-તેમ ખૂબ દોડાવશે. આગળ-પાછળ ખૂબ ઘુમાવશે. વિચારોને ફરતા ભમરડાની માફક ગોળ-ગોળ ફેરવશે. ઘડિયાળના લોલકની જેમ એક બાજુથી બીજી બાજુ મન પળનાય વિલંબ વિના દોડતું રહેશે. આ બધાંને અંતે વિચાર કરશો તો તમે જ્યાં હશો ત્યાં જ ઊભા હશો. જ્યારે હીંચકો ચાલતો હતો ત્યારે થોભીને એક શ્વાસ પણ લેવાનો સમય નહોતો અને એ અટકી ગયો ત્યારે ખ્યાલ આવ્યો કે આ તો હતા ત્યાંના ત્યાં જ છીએ.

માણસ ચિંતાની ફેરફારડી ફરતો હોય છે, ત્યારે એ એમાં ડૂબી ગયો હોય છે. હાથ હલાવી, આંખ મીંચીને ઘૂમતો હોય છે. આજુબાજુનું કશું દેખાતું નથી. વળી, આમાં કેટલીક ચિંતા એના મનમાં સ્થાયી રૂપે વસતી હોય છે. ડાયાબિટીસનો દર્દી સતત પોતાના રોગ વિશે ચિંતિત અને સભાન હોય છે. ક્યાંક કોઈ વાનગી જુએ અને પોતાને ડાયાબિટીસ છે, તેમ કહે તે તો બરાબર, પરંતુ એ સાંજે લટાર મારવા નીકળ્યો હોય ત્યારે પણ કોઈ સામે મળે તો એ વ્યક્તિએ એને કશુંય પૂછ્યું ન હોય, તો પણ પોતાના ડાયાબિટીસના રોગનું વર્ણન કરે છે. કેટલીક ચિંતા અસ્થાયી હોય

છે. શેરબજારમાં મંદીની અસર થાય, ત્યારે ઘણા લોકો ચિંતામાં ડૂબી જતા હોય છે, જોકે સાથોસાથ એ જાણે છે કે તેજી આવશે ત્યારે એમની આ ચિંતા દૂર થઈ જશે. કેટલીક ચિંતાને દૂર કરવી શક્ય હોય છે અને કેટલીક ચિંતાને દૂર કરવી અશક્ય હોય છે.

ચિંતાને દૂર કરવાનો ઉપાય શો ? આ ચિંતાને હીંચકે ઝુલાવવાને બદલે જરા હીંચકો પકડીને જમીન પર પગ ખોડીને ઊભા રહો, પછી વિચારો કે આ ચિંતાના નિવારણ માટે શું કરી શકાય ? એના કયા કયા ઉપાયો અને પગલાંઓ છે ? મનમાં અહીંથી તહીં ફૂટતી અને સતત આમતેમ ઘૂમતી ફેરફારડી જેવી ચિંતાને ઊભી રાખો. એને ઊભી રાખ્યા પછી એ ચિંતાને બરાબર પકડી રાખો. એ ચિંતાને પકડ્યા પછી એને વિશે સાંગોપાંગ ચિંતન કરો. એનો ઉપાય શોધો અને એની અજમાયશ કરો. કર્મયોગી કે ધ્યાનયોગી પોતાના જીવનમાં આવતી ચિંતાગ્રસ્ત સ્થિતિમાંથી બહાર નીકળવા માટે આવો ઉપાય યોજે છે. આ ઉપાયને કારણે એમને આ ચિંતાનું સાચું સ્વરૂપ સમજાઈ જાય છે અને પછી એ ચિંતા જન્માવનારી બાબતોનો વિચાર કરશે અને તેને પરિણામે એમાંથી મુક્તિ પામવાના પ્રયાસો કરશે.

આપણી ઘણી ચિંતાઓની જનની આપણી સતત જન્મ લેતી નવી નવી અપાર ઇચ્છાઓ હોય છે. માણસ એટલી બધી ઇચ્છાઓ રાખે કે એની પ્રાપ્તિની ચિંતામાંથી એ છૂટી શકતો નથી. એ અપેક્ષા રાખે કે મારી પાસે વિશાળ બંગલો હોય, એ અપેક્ષા રાખે કે હું કરોડપતિ બની

જાઉં, એ અપેક્ષા રાખે કે મારા જીવનમાં હું અમુક ઉચ્ચ પદ હાંસલ કરું. આ અપેક્ષાઓ એના મનમાં સતત અથડાતી હોય છે અને એ અધૂરી અપેક્ષાઓ ધીરે ધીરે ચિંતાનું રૂપ લેતી હોય છે. જો વ્યક્તિ આત્મજાગ્રત કે આત્મસંતુષ્ટ હોય તો એને આ અપેક્ષાઓ પજવતી નથી. જેટલી અપેક્ષા ઓછી, એટલી ચિંતા ઓછી. એક અર્થમાં કહીએ તો એ પોતે જ પોતાની બાહ્ય ઇચ્છાઓને કારણે પોતાની જાતને આંતરિક રીતે દુઃખી અને ચિંતાગ્રસ્ત રાખતો હોય છે. આવી ચિંતાને ચિત્તમાંથી દૂર કરવી સરળ છે, પરંતુ માણસના મનમાં કેટલીક ચિંતાઓ સ્થાયી રૂપે એવું આસન જમાવીને બેઠી હોય છે કે જેને દૂર કરવી સર્વથા અશક્ય હોય છે.

વ્યક્તિનો એકમાત્ર પુત્ર વિકલાંગ હોય અથવા પોતાના શરીરમાં કોઈ મોટો રોગ હોય, તો આ ચિંતા એના મન પર સતત સવાર રહે છે. આવી સ્થાયી સમસ્યાઓની ચિંતા કરીને રોજરોજ વ્યક્તિ પોતાના જીવનને વ્યગ્ર બનાવે છે. મનમાં વિચારવું કે આવી ચિંતામાંથી મુક્તિ મેળવવી મારે માટે અશક્ય છે, તો શા માટે અશક્યને શક્ય બનાવતા પરમ તત્ત્વ પર શ્રદ્ધા મૂકીને જીવવું નહીં ? એ પરમાત્માએ ઘણી અસંભવિત વાતોને સંભવિત બનાવી છે, તો આ વાત પણ સંભવિત બને એવી શ્રદ્ધાથી એ ચાલે તો એનું ચિંતાનું કારણ આપોઆપ દૂર થઈ જશે. સામાન્ય માનવી ઘણી વાર ‘માટીના માણસથી જે શક્ય ન બને, તે ઈશ્વરથી શક્ય બને છે.’ એમ કહે છે.

આનો અર્થ એ નથી કે ઈશ્વર કોઈ

ચમત્કાર સર્જે અને ચપટીમાં આપણી અત્યંત દુઃખદ પરિસ્થિતિ દૂર થઈ જાય. આનો અર્થ તો એ છે કે આવી પરમ પરની શ્રદ્ધાને પરિણામે જીવનદૃષ્ટિમાં એવું પરિવર્તન આવશે કે પછી દુઃખ એ દુઃખ નહીં રહે અને મનમાં સતત ધૂમરાતી પેલી ચિંતા આથમી જશે. આમ, દૂર કરવી શક્ય હોય તેવી ચિંતા માટે પ્રયત્ન ને પુરુષાર્થ અને જે ચિંતા અશક્ય હોય તે માટે પરમાત્માની શ્રદ્ધા અને સમર્પણ જરૂરી બને છે.

સાધક વિચારે છે કે ચિંતા કરવાથી કશું વળવાનું નથી. મનમાં આર્તધ્યાન થશે, ઉદાસી છવાઈ જશે, વિહ્વળતા આવશે, બહાર ક્યાંય કશું ગમશે નહીં. કોઈ બોલાવે તો એ પસંદ પડશે નહીં અને કોઈ કંઈ પૂછે તો મન કાં તો અકળાઈને અથવા તો ગુસ્સાથી એનો ઉત્તર આપશે. ચિંતાગ્રસ્ત માનવીનો ચહેરો અને એનું આખું અસ્તિત્વ જ ચિંતામાં ડૂબી જાય છે.

આવી રીતે ચિંતા કરતી વ્યક્તિઓને ઘણી વાર તમે સૂનમૂન બેઠેલી જોઈ હશે. વળી, ચિંતિત રહેવાને કારણે થતા જુદા જુદા રોગોની વાત તો ક્યાં કરવી ! આથી તો ચિંતાને ચિંતા સમાન ગણવામાં આવી છે. જે ચિત્તમાંથી ચિંતાને કઈ રીતે દૂર રાખવી એ સમજી શકતો નથી, એનાં તન અને મનનું સ્વાસ્થ્ય બગડે છે, વ્યવસાયમાં એકાગ્રતાને અભાવે મનની સ્થિતિ પણ નબળી પડે છે અને તેથી જ આવી ચિંતા કરવાની વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ એના સમયની અને જીવનની બરબાદી કરે છે. ઘણી વાર તો વ્યક્તિના જીવનનું આયોજન જ ચિંતા વધારનારું હોય છે. અવ્યવસ્થિત વ્યક્તિઓ સતત ચિંતામાં રહેતી

હોય છે, કારણ કે એમને દરેક કામ સમયસર પૂરું કરવામાં મુશ્કેલી પડે છે અને એથી પ્રત્યેક કામ ચિંતાના બોજ સાથે કરતા હોય છે.

માનવી એની વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ જેમ જેમ વધારતો જાય છે, તેમ તેમ એની ઇચ્છાઓ વધતી જાય છે અને આ વધેલી ઇચ્છા અને અપેક્ષા એને વિશેષ ચિંતામાં રાખે છે. વળી, એ ચિંતાના કારણના મૂળમાં જઈને સમીક્ષા પણ કરતો નથી. ઘણી વાર તો એ સ્વયં એનું કારણ હોય છે. એ જ ચિંતાનો જનક, પાલક અને પોષક હોય છે. ભગવાન બુદ્ધે આ અંગે પોતાના વિહાર દરમિયાન સહુને માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

ચિંતાના સંદર્ભમાં રુડ્યાર્ડ કિપ્લિંગે તો એવી સલાહ આપી છે કે “જો તમારો સ્વભાવ ચિંતા કરવાનો હોય, તો તમે ચિંતા કરીને ભલે આપત્તિઓને નિમંત્રણ આપો, કિંતુ એ તમારા પડોશીઓને ઉધાર આપશો નહીં.” આનો અર્થ એ કે ઘણી વ્યક્તિઓ પોતાની ચિંતાનાં બીજાની સમક્ષ ગાણાં ગાતી હોય છે, બીજી વ્યક્તિ એની ચિંતા સાંભળતી હોય છે, પરંતુ એ ચિંતા જાણીને એ બીજું કશું કરી શકતી નથી. આથી પોતાની ચિંતા બીજાને ઉધાર આપવી જોઈએ નહીં. એમ કરીને વ્યક્તિ પોતાના જીવનને વધુ વ્યર્થ રીતે બરબાદ કરતા હોય છે.

ચિંતા એ મોહનિદ્રા છે અને સાથોસાથ માનવીની નિદ્રા પર અસર કરનારું પરિબળ છે. ચિંતા કરનારી વ્યક્તિ આખી રાત સ્વપ્નમાં ક્યાંય ને ક્યાંય ઘૂમતી રહે છે. એના અજાગ્રત મનમાં રહેલી ચિંતાઓ ડરામણા કે લોભામણા સ્વપ્ન રૂપે પ્રગટ થતી હોય છે. આવી વ્યક્તિની

નિદ્રા હરાઈ જાય છે અને પરિણામે રોગ એના શરીરમાં ઘર કરે છે. કેટલીક વ્યક્તિઓ આ ચિંતા દૂર કરવા માટે જે પ્રયાસ કરે છે તે યોગ્ય હોતા નથી. જેમ કે કોઈ એક પ્રશ્નની ચિંતા હોય તો એને ભૂલવા માટે કોઈ મનોરંજનના સાધન પાસે જાય છે. બને છે એવું કે એ મનોરંજન સમયે પણ પેલી ચિંતા તો એના ભીતરમાં સળવળ્યા કરતી હોય છે. સિનેમા કે ટેલિવિઝન પૂર્ણ થતાં ફરી પાછી એ ચિંતા એના મન પર સવાર થઈ જાય છે.

મનના ઘોડા પર ચિંતા એક એવો સવાર છે કે જે સહેલાઈથી નીચે ઊતરતો નથી અને જો યોગ્ય રીતે એને નીચે ઉતારવામાં આવે નહીં તો, સતત કનડતો અને પજવતો રહે છે. આવી ચિંતાને કારણે વ્યક્તિના ઉત્સાહ પર ઠંડું પાણી રેડાય છે અને સમય જતાં ચિંતા એ એના જીવનની પ્રગતિના પ્રવાહને અવરોધક મોટી શિલારૂપ બની જાય છે.

• • •

વચનામૃત

- પૂર્ણિમાબેન શાહ

અમૃતના બુંદબુંદથી છલકે, વચનામૃત શ્રુતધાર છે, પરમગુરુની પાવનવાણીનો, એ પરમ ટંકાર છે. સાગર છલકે શુદ્ધ સ્વરૂપનો, રત્નત્રયી દાતાર છે, વીતરાગતાના મોતી નીખરે, વિશુદ્ધતા અપાર છે. જિનવાણીના નાદથી ગુંજતો, એક અપૂર્વ આધાર છે, ચતુર્ગતિના દુઃખને છેદતો, પંચમપદ દાતાર છે. મળતું સુખ જે આ સંસારે, એ તો સુખનો ભાસ છે, વચનામૃતના શબ્દે શબ્દે સાચા સુખનો વાસ છે. આત્મતત્ત્વની પ્રાપ્તિ એ તો માનવભવનો સાર છે, અમૃતબુંદના પાન થકી, સફળ કરવો અવતાર છે.

શ્રી પદ્મનંદિ આચાર્ય રચિત
‘એકત્વસમતિ’નું આયમન (ક્રમાંક-૬૭)

❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀

પરમકૃપાળુ દેવ ‘વચનામૃત’ અમર ગ્રંથના પત્રાંક ઉપર માં જણાવે છે, “કોઈ કોઈ દુઃખના પ્રસંગોમાં તેવું થઈ આવે. છે અને તેને લીધે વૈરાગ્ય પણ રહે છે, પણ જીવનું ખરું કલ્યાણ અને સુખ તો એમ જ જણાય છે કે તે બધું કંટાળાનું કારણ આપણું ઉપાર્જન કરેલું પ્રારબ્ધ છે, જે ભોગવ્યા વિના નિવૃત્ત થાય નહીં, અને તે સમતાએ કરી ભોગવવું યોગ્ય છે. માટે મનનો કંટાળો જેમ બને તેમ શમાવવો અને ઉપાર્જન કર્યા ન હોય એવાં કર્મ ભોગવવામાં આવે નહીં, એમ જાણી બીજા કોઈના પ્રત્યે દોષદષ્ટિ કર્યાની વૃત્તિ જેમ બને તેમ શમાવી સમતાએ વર્તવું એ યોગ્ય લાગે છે, અને એ જ જીવને કર્તવ્ય છે.” જ્ઞાની પુરુષો વારંવાર બોધે છે, “સંયોગોનો સ્વીકાર કરવો” જે જે ઘટના બને છે તે સપ્રયોજન છે. જે જીવે જેવી કેસેટ ભરી હોય તેવી જ વાગે છે. બીજાના શબ્દો - કર્મો આપણી કેસેટમાં ભેળાઈ જતાં નથી.

શ્લોક ૬૬ માં આચાર્યશ્રી પ્રકાશે છે કે સામ્યભાવ શ્રેષ્ઠ કાર્ય છે - ઉત્કૃષ્ટ તત્ત્વ છે. સર્વ ઉપદેશોનો સાર સામ્યભાવ છે. કારણ કે સામ્યભાવથી જીવ મુક્તિ પામે છે.

આ સામ્યભાવને દૃઢ કરવા માટે શ્લોક ૬૮ માં કહ્યું છે કે સંપૂર્ણ શાસ્ત્રોનો સાર સામ્યભાવ છે - તથા શ્લોક ૬૭ માં સામ્યભાવ શુદ્ધ આત્માનું સ્વરૂપ છે તેમ સમજાવ્યું. શ્લોક ૬૯ માં સામ્યભાવને વિશેષ દૃઢ કરે છે.

**સામ્યં શરણ્યમિત્યાહુર્યોગિનાં યોગગોચરમ્ ।
ઉપાધિરચિતા શેષદોષક્ષાપણ કારણમ્ ॥**

અર્થાત્ સામ્યભાવ શરણરૂપ છે. જે યોગીઓના યોગનો વિષય છે તથા ઉપાધિથી ઉત્પન્ન

થયેલા સમસ્ત દોષોનો નાશ કરનાર છે.

જ્યારે જ્યારે જીવ પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિષય - વિકારમાં રસલુબ્ધ બને છે, વિભાવ પરિણામોમાં ખેંચાય છે ત્યારે પ્રત્યેક આત્માએ સમતાભાવને ધરી રાખવો એ જ કર્તવ્ય છે. એવો અનંત જ્ઞાનીઓનો બોધ છે.

સામ્ય શરણમ્ - સદા સર્વદા સમતાભાવ શરણરૂપ છે. માંગલિક પાઠમાં **ચત્તારી મંગલમ્** - **ચત્તારી લોગુત્તમા** તથા **ચત્તારી શરણમ્** માં ચાર શરણરૂપ છે. અરિહંત શરણરૂપ છે. સિદ્ધ ભગવાન શરણરૂપ છે. સાધુ-મહામુનિરાજ શરણરૂપ છે તથા કેવળી પ્રરૂપિતધર્મ શરણરૂપ છે. અરિહંતપ્રભુ ત્યારે કહેવાય છે જ્યારે સમતારસ નિમગ્ન થયા. સિદ્ધ ભગવાન સામ્યભાવને પામ્યા ત્યારે અષ્ટકર્મ મુક્ત થયા. સાધુ-મુનિરાજની મહાનતા સમદર્શિતામાં છે. જૈનદર્શન સર્વજ્ઞ દર્શનરૂપે પ્રસિદ્ધ છે. કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મ - સમભાવના શરણને સર્વભાવથી સ્વીકારે છે. આચાર્ય પદ્મનંદિદેવ **સામ્યં શરણમ્** માં લોકોત્તર દૃષ્ટિ સ્થાપિત કરે છે. સામ્યભાવ આત્માશ્રિત ભાવ છે. ચૈતન્યદેવના શરણે સમતાભાવ હોય છે. સમતાભાવનું શરણ એટલે નિજ ચૈતન્યનું શરણ. રાગ અને દ્વેષના દ્વન્દ્વનો અભાવ છે, માત્ર આત્મૈક્ય ભાવ જીવંત છે. અસ્તિત્વનું નિત્યનર્તન છે.

સામ્યં યોગિનાં યોગગોચરમ્ - આત્મ યોગીઓનો આત્મયોગનો વિષય સમતાભાવ છે. કર્મયોગ, જ્ઞાનયોગ, ભક્તિયોગ, રાજયોગ, પૂર્ણયોગ વગેરે અનેક યોગદર્શન પ્રસિદ્ધ છે. અત્ર શ્રી પદ્મનંદિ આચાર્ય યોગીઓના યોગના વિષય રૂપે આત્મયોગને પ્રકાશિત કરે છે. યોગીઓનું સત્ય

જોડાણ સામ્યભાવમાં છે. જે યોગી અષ્ટાંગ-યોગ-યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિને વિષય બનાવી જીવન જીવે છે તેના આધારમાં અંતે સમાધિભાવ જ ચરમસ્થાને છે.

શ્રી રમણ મહર્ષિ આત્મયોગને વિષય બનાવે છે ત્યારે શ્રી અરવિંદ - પૂર્ણયોગને કેન્દ્રમાં સ્થાપે છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા કર્મયોગ, ભક્તિયોગ, જ્ઞાનયોગથી સમતાભાવને પુષ્ટિ આપે છે. શ્રી વિનોબાભાવે સમતાભાવને વિષય બનાવે છે. જેમ અનેક ઝરણા - નાની નદીઓ મહાસાગરને અંતે મળે છે તેમ બધા જ યોગના આધારમાં સામ્યભાવ સહજાધાર થાય છે.

સિદ્ધાન્ત ચક્રવર્તી શ્રી નેમિચંદ્ર આચાર્યદેવ - શ્રી ગોમ્મટસાર - જીવકાંડમાં સામાયિક વિષે દર્શાવે છે કે સમ્યક્દર્શન પછી પોતે જ્ઞાયક અને પોતે જ્ઞેયરૂપ થઈ, પોતાના આત્મા સિવાય સર્વ પરદ્રવ્યોથી પોતાનો ઉપયોગ હટાવી પોતાના જ્ઞાતા-દૃષ્ટારૂપ આત્મસ્વરૂપમાં જ એકરૂપ થઈ આત્માને પોતાના ઉપયોગનો વિષય બનાવવો, અથવા રાગ-દ્વેષને હટાવી, સમભાવ પ્રાપ્ત કરી મધ્યસ્થ ભાવરૂપ આત્મામાં લીન થઈ ઉપયોગની પ્રવૃત્તિમાં સમાઈ જવું એવું જેનું પ્રયોજન છે તે સામાયિક છે. સામ્યભાવ તે ચૈતન્ય ચિંતામણી છે.

સામ્યંભાવ: દોષક્ષયન કારણમ્ - ઉપાધિથી ઉત્પન્ન થયેલા સમગ્ર દોષોનો નાશ કરનાર સામ્યભાવ છે. પૂ. શ્રી સોભાગભાઈને પરમકૃપાળુદેવ પત્ર દ્વારા (પત્રાંક-૩૨૪) સૂક્ષ્મબોધ આલેખે છે, “ચોતરફ ઉપાધિની જવાલા પ્રજ્વલતી હોય તે પ્રસંગમાં સમાધિ રહેવી એ પરમ દુષ્કર છે, અને એ વાત તો પરમ જ્ઞાની વિના થવી વિકટ છે. અમને પણ આશ્ચર્ય થઈ આવે છે, તથાપિ એમ પ્રાયે વર્ત્યા જ કરે છે, એવો અનુભવ છે. આત્મભાવ

યથાર્થ જેને સમજાય છે, નિશ્ચલ રહે છે, તેને એ સમાધિ પ્રાપ્ત હોય છે. સમ્યક્દર્શનનું મુખ્ય લક્ષણ વીતરાગતા જાણીએ છીએ; અને તેવો અનુભવ છે.”

સમતાભાવરૂપી અમૃતના સંગે ઉપાધિથી ઉત્પન્ન થયેલા સમસ્ત દોષો નષ્ટ થાય છે. વીતરાગતાને પ્રાપ્ત થતાં ઉપાધિ હોવા છતાં નિરુપાધિ સ્વરૂપ આત્મા અનુભવાય છે. એવી પરમ શ્રેષ્ઠતા સામ્યભાવમાં સૂક્ષ્મપણે સંગ્રહાયેલી છે. વીતરાગદશાને વરેલા જ્ઞાની ભગવંતો સમતારૂપી ચૈતન્ય ગુફામાં આનંદની કેલી કરે છે.

પૂ. બેનશ્રી ચંપાબેનના વચનામૃત ગ્રંથના ૧૭૬ વચનામૃતમાં દર્શાવે છે કે મુક્તદશા પરમાનંદનું મંદિર છે. તે મંદિરમાં નિવાસ કરતાં મુક્ત આત્માને અસંખ્ય પ્રદેશે અનંત આનંદ પરિણમે છે. આ મોક્ષરૂપ પરમાનંદમંદિરનો દરવાજો સામ્યભાવ છે. જ્ઞાયકભાવે પરિણમીને વિશેષ સ્થિરતા થવાથી સામ્યભાવ પ્રગટે છે. જ્ઞાની મહાત્માઓ એક સામ્યભાવને સર્વોત્કૃષ્ટ પરમભાવથી સ્વીકારે છે. અન્ય ઉપર દોષારોપણનો ભાવ ઉદય પામતો નથી. સમભાવથી સર્વ કર્મોને નષ્ટ કરી સિદ્ધત્વ પ્રાપ્ત કરી રહ્યા છે, કરી ગયા છે અને ભાવિકાળમાં સિદ્ધત્વને પ્રાપ્ત થશે.

પરમકૃપાળુદેવ પત્રાંક-૩૪૧ માં ફરમાવે છે, “અમને તો ગમે તેમ હો તોપણ સમાધિ જ રાખ્યા કરવાની દંઢતા રહે છે. પોતાને જે કંઈ આપત્તિ, વિટંબના, મુંઝવણ કે એવું કાંઈ આવી પડે તેને માટે કોઈ પ્રત્યે દોષનું આરોપણ કરવાની ઈચ્છા થતી નથી. તેમ પરમાર્થદૃષ્ટિએ જોતાં તે જીવનો દોષ છે. વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ જોતાં નહીં જેવો છે, અને જીવની જ્યાં સુધી વ્યાવહારિક દૃષ્ટિ હોય છે ત્યાં સુધી પારમાર્થિક દોષનો ખ્યાલ આવવો બહુ દુષ્કર છે.”

(ક્રમશઃ)

બાર ભાવના - એક અનુચિંતન

(ક્રમાંક - ૨)

પૂજ્ય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ટાબેન સોનેજી

પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી વ.પ. - ૨૫૪ માં મુમુક્ષુતા વિષે જણાવે છે, ‘મુમુક્ષુતા’ તે છે કે, સર્વ પ્રકારની મોહાસક્તિથી મુઝાઈ એક ‘મોક્ષ’ ને વિષે જ ચત્ન કરવો.’ આપણે પણ આવા જ મુમુક્ષુ બનવું છે. મોક્ષરૂપી મહેલ ઉપર ચઢવા માટે વૈરાગ્યની જનની એટલે આનંદની જનની એવી આ બાર ભાવનાઓ નિસરણીના પગથિયા સમાન કહી છે. આ અંકમાં આપણે પ્રથમ એવી અનિત્ય ભાવનાની વિચારણા કરીશું.

અનિત્ય ભાવના વિષે

મહાપુરુષોની થોડી રચનાઓ...

- વિદ્યુત લક્ષ્મી પ્રભુતા પતંગ,
આયુષ્ય તે તો જળના તરંગ;
પુરંદરી ચાપ અનંગ રંગ,
શું રાચીએ ત્યાં ક્ષણનો પ્રસંગ !
- શ્રી ‘ભાવનાબોધ’ - શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
- રાજા રાણા છત્રપતિ હાથિન કે અસવાર ।
મરના સબકો એક દિન અપની અપની બાર ॥
- કવિવર શ્રી ભૂધરદાસજી
- આયુ ઘટત તેરી દિન રાત,
હોય નિચીત રહ્યોં ક્યોં બ્રાત ?
જીવન ધન તન કિકર નારિ,
સબ હૈ જલ બુદબુદ અનહારી ॥
- કવિવર શ્રી બુધજનજી
- જોબન ગૃહ ગો ધન નારી,
હય, ગય જન આજ્ઞાકારી ।

ઇન્દ્રિય - ભોગ છિન થાઈ,

સુરધનુ ચપલા ચપલાઈ ॥

- કવિવર શ્રી દૌલતરામજી - છહ્ઢાલા

- ઝૂઠે જગ કે સપને સારે,
ઝૂઠી મન કી સબ આશાયેં ।
તન-જીવન-યૌવન-અસ્થિર હૈં,
ક્ષણભંગુર પલ મેં મુરઝાણ ॥
- ‘યુગલ’ પંડિત શ્રી જુગલકિશોર
- દ્રવ્ય રુપ કર સર્વીથર, પરજય થિર હૈ કૌન ।
દ્રવ્યદૃષ્ટિ આપા લખો, પરજય નય કર ગૌન ॥

- પં. કવિવર શ્રી જયચન્દ્રજી છાબડા

આ પ્રમાણે આપણે થોડી રચનાઓ જોઈ. આચાર્યપ્રવર શ્રી કુંદકુંદસ્વામી તથા બીજા અનેક આચાર્યો તથા મહાપુરુષોએ બાર-અનુપ્રેક્ષાઓની રચના કરી છે - જેથી કરીને આપણને તેના અચિંત્ય માહાત્મ્યનો ખ્યાલ આવે છે.

ઉપરોક્ત રચનાઓના આધારે આપણે ‘અનિત્ય ભાવના’ વિષે સરળ ભાષામાં વિચારીએ - ચિંતવન કરીએ.

શરીર, વૈભવ, લક્ષ્મી, કુટુંબ, પરિવારાદિક સર્વ વિનાશી છે. જીવનો (આપણો) મૂળ ધર્મ અવિનાશી છે, એમ ચિંતવવું તે અનિત્ય ભાવના. સંસાર, શરીર અને ઈન્દ્રિય વિષયોના ભોગથી પ્રાપ્ત થતાં ક્ષણિક, નાશવંત સુખાભાસનો વારંવાર વિચાર કરીને તે પ્રત્યે ઉદાસી થવું તે અનિત્ય ભાવના.

સંસાર વિષે વિચારણા

વિશ્વના સર્વ જીવો - નાના જંતુથી માંડી મદોન્મત્ત હાથી સુધી સર્વ પ્રાણીઓ, માનવીઓ, દેવદાનવો સૌ સુખ અને આનંદ ઇચ્છે છે અને તે પ્રાપ્ત કરવા અજ્ઞાનને લીધે વિભ્રમ પામી જ્યાં સુખ નથી એવા આ સંસાર અને સંસારના પદાર્થોમાં સુખ મેળવવાનો વ્યર્થ પુરુષાર્થ કરે છે. તે વિષે મહાપુરુષો કહે છે :

- સંસારીનું સુખ એવું, ઝાંઝવાના નીર જેવું, તેને તુચ્છ કરી ફરીએ રે .... મોહન પ્યારા

- ભક્ત કવયિત્રી મીરાંબાઈ

- સુખ નહિ સંસારમાં, રાજા પ્રજાને રંક, કહે 'પ્રીતમ' વૈરાગ્ય વિના, નર નહિ હોય નિ:શંક.

- કવિ શ્રી પ્રીતમદાસજી

- સંસારની બધી વસ્તુઓ જ્યારે અનુભવના ત્રાજવે તોળવામાં આવી ત્યારે નકામી નીવડી એટલે તે નિ:સાર પ્રતીત થઈ. એક માત્ર આત્મજ્ઞાન જ હૃદયને આનંદદાયક નીવડ્યું. માટે આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું અને આત્મામાં સ્થિર રહેવું તે જ મનુષ્યનું સૌથી પ્રથમ અને સૌથી મહત્વનું કાર્ય છે.

- અનંત સૌખ્ય નામ દુ:ખ ત્યાં રહી ન મિત્રતા ! અનંત દુ:ખ નામ સૌખ્ય પ્રેમ ત્યાં, વિચિત્રતા!! ઉઘાડ ન્યાયનેત્રને નિહાળ રે ! નિહાળ તું; નિવૃત્તિ શીઘ્રમેવ ધારી તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું.

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

- “સંસારણં સંસાર: પરિવર્તનમ્” સંસાર તે છે કે જ્યાં જીવ સંસારણ - ભ્રમણ કરે છે. તે એક અવસ્થા છોડી ફરી બીજી અવસ્થાને ધારણ કરે છે. સંસારમાં સ્થિરતા નથી, ધ્રુવતા

(નિત્યતા) નથી, નિરાકુળતા નથી, સંસાર દુ:ખનો સમુદ્ર છે.

- શ્રી સહજસુખ સાધન

- સંસારના સુખો અનંતીવાર આત્માએ ભોગવ્યાં છતાં તેમાંથી હજી મોહિની ટળી નહીં અને તેને અમૃત જેવો ગણ્યો એ અવિવેક છે; કારણ સંસાર કડવો છે, કડવા વિપાકને આપે છે; તેમ જ વૈરાગ્ય એ કડવા વિપાકનું ઔષધ છે; તેને કડવો ગણ્યો; આ પણ અવિવેક છે.

- શ્રી મોક્ષમાળા-૫૧, શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

શરીરનું સ્વરૂપ

- દેહ અચેતન પ્રેત દરી, રજરેત ભરી મલ ખેતકી ક્યારી, વ્યાધિકી પોટ, અરાધિકી ઓટ,

ઉપાધિકી જોટ, સમાધિ સો ન્યારી;

રે જીય દેહ કરે સુખ હાનિ

ઈતે પર તોહિ તો લાગત પ્યારી,

દેહ તો તોહીં ત્યજેગી નિદાન પૈ,

તૂ હી ત્યજે ક્યોં ન દેહકી યારી.

- પં. બનારસીદાસજી 'શ્રી સમયસાર નાટક'

- ઈસ તન ધન કી કૌન બડાઈ, દેખત નયનોમે મિટ્ટી મિલાઈ, હાડ જલે જૈસે લકડી કી મોલી,

બાલ જલે જૈસે ઘાસ કી પોલી... ઈસ

- મહાત્મા કબીરદાસજી

- અંજલિ કો નીર જૈસે, જાવત શરીર તૈસે, ધરે અબ ધીર કૈસે, બીતત તમામ હૈ, જિંદગી સુધાર બંદે યહી તેરો કામ હૈ,

- સ્વામીશ્રી બ્રહ્માનંદજી

- बालापन खेलन मे खोयो, जोबन मोह्यो नार,
बुढापन तन जरजर होवे, मन तृणा विस्तार.
अब तो छोड जगत की लालसा रे,

सुमरो सर्जनहार ।

- स्वामी ब्रह्मानंदजी

- દેહ તારી નથી, જો તું જુગતે કરી,
રાખતાં નવ રહે નિશ્ચે જાયે,
દેહ સંબંધ તજે અવનવા બહુ થાશે,
પુત્ર કલત્ર પરિવાર વ્હાયે.
- ભક્તકવિ નરસિંહ મહેતા

શરીર સંબંધી દુઃખો

- જન્મ જરા ને મૃત્યુ, મુખ્ય દુઃખના હેતુ;
કારણ તેના બે કલ્યાં, રાગદ્વેષ અણહેતુ.
- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી
- વિચાર વિનાશી શરીર સગાઈ,
માત પિતા સ્ત્રી ધન, સુત ભાઈ,
વાંછે છે જીવ અતિશય આને,
મૂઠ મરણ દેખે નહિ શાને ?
- રોગ, અશક્તિ, ભૂખ, તરસ, ઠંડી, ગરમીથી
કષ્ટ પામવું, બીજા તિર્યચ આદિ તથા મનુષ્યો
દ્વારા ત્રાસ પામવો એ બધા શરીરના દુઃખો
છે.

મન સંબંધી દુઃખો

આપણે મનુષ્યોનીમાં છીએ એટલે મન સહિત છીએ. મન હોવાને લીધે આપણે આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ એમ ત્રિવિધ તાપથી સંસારમાં બળી રહ્યા છીએ. રાગદ્વેષને લીધે આકુળતા, ઈષ્ટવિયોગ અને અનિષ્ટના સંયોગથી શોક અને ખેદ અનુભવીએ છીએ. અધિક ધનાદિ સંપત્તિના

પરિગ્રહની તૃષ્ણા તથા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ આપણને ઘણી આકુળતા અને અશાંતિ કરાવે છે.

ભોગોનું સ્વરૂપ

- સોચા કરતા હૈં ભોગોં સે,
બુઝા જાયેગી ઇચ્છા જ્વાલા,
પરિણામ નિકલતા હૈ લેકિન,
માનો પાવક મેં ઘી ડાલા ।
- પંડિત શ્રી જુગલ કિશોર
- દેવશાસ્ત્રગુરુપૂજા કી જયમાલા
- કામ ભોગ પ્યારા લગે, ફલ કિંપાક સમાન,
મીઠી ખાજ ખુજાવતાં, પીછે દુઃખ કી ખાન ।
- શ્રી બૃહદ આલોચના

ભોગ એટલે ઈન્દ્રિયો દ્વારા પ્રાપ્ત થતું વિષયોનું સુખ કેવું છે તે વિષે આચાર્યવર કુંદકુંદસ્વામી કહે છે :-

- પર્યુક્ત બાધાસહિત, ખંડિત, બંધ કારણ, વિષમ છે;
જે ઈન્દ્રિયોથી લભ્ય તે સુખ, એ રીતે દુઃખ જ ખરે.
- શ્રી પ્રવચનસાર-૭૬

ભાવાર્થ : ઈન્દ્રિયો દ્વારા પ્રાપ્ત થતું સુખ તે ખરેખર દુઃખ જ છે - કારણ કે (૧) તે સુખ પરાધીન છે, (૨) વિઘ્નવાળું છે, (૩) તે સુખ ક્ષણિક છે, (૪) તે આપણને અશુભકર્મોનો બંધ કરાવે છે, (૫) તે સુખ આકુળતાવાળું છે.

પરમકૃપાળુ દેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી પરમકરુણા કરીને આપણને શાશ્વત સુખનો બોધ આપે છે,

“હે જીવ, તું ભ્રમા મા, તને હિત કહું છું.
અંતરમાં સુખ છે. બહાર શોધવાથી મળશે નહીં.
અંતરનું સુખ અંતરની સમશ્રેણીમાં છે; સ્થિતિ
થવા માટે બાહ્ય પદાર્થોનું વિસ્મરણ કર,

આશ્ચર્ય ભૂલ.”

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પત્રાંક-૧૦૮

સંસારના પદાર્થોનું સ્વરૂપ :

- જલબુદબુદ સમ છે તનુ, લક્ષ્મી ઈન્દ્રધનુષ જેવી જાણો, તીવ્રપવનહત મેઘપટલસમ, ધન, કાંતા, સુત પરિમાણો; મત્તમાનિની-કટાક્ષ જેવું વિષયસુખ છે ચપળ સદા, તેથી તેની હાનિ પ્રાપ્તિમાં શોકથી શું કે શું મુદા ?
- આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પચયિ પલટાય; બાળાદિ વય ત્રણ્યનું, જ્ઞાન એકને થાય.

- શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર

આ પ્રમાણે જે જે જગતમાં દેખાય છે તે સઘળું નાશવંત છે - ક્ષણિક છે - બદલાતું રહે છે. એક માત્ર જીવ (આત્મા-આપણું મૂળ સ્વરૂપ) તે જ અવિનાશી પરમતત્ત્વ છે.

- સહજાનંદી શુદ્ધસ્વરૂપી અવિનાશી હું આત્મસ્વરૂપ, દેહવિનાશી, હું અવિનાશી, આનંદધન હું આત્મા, દેહ મરે છે, હું નથી મરતો, અજર અમર પદ માહરું.

અનિત્ય (અધ્રુવ) ભાવનાનું નિશ્ચયથી ચિંતન આ પ્રમાણે કરવું કે - પરમાર્થથી જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ આ આત્મા (“હું”) દેવ - અસુર અને નરેન્દ્રના વૈભવોથી ને શરીરાદિ (મન, વાણી તથા વિભાવ ભાવો) પરપદાર્થોથી તદ્દન વિભિન્ન, ત્રિકાળશુદ્ધ તેમજ શાશ્વત પરમ પદાર્થ છે. તત્ત્વજ્ઞાનપૂર્વક તેની ભાવ અનુપ્રેક્ષા કરવાથી શાશ્વત સિદ્ધગતિ પ્રાપ્ત થાય છે.

જેમ જેમ અનિત્ય ભાવના દૃઢ થતી જાય છે તેમ તેમ આપણી શરીર અને જગતના ચેતન-અચેતન પદાર્થો પ્રત્યે મોહાસક્તિ ઘટતી જાય છે તથા સમ્યગ્દર્શન પ્રગટાવવાની સત્પાત્રતા વર્ધમાન થતી જાય છે.

અંતમાં અનિત્ય ભાવનાને દૃઢ કરાવનારા અવતરણો -

- પ્રિયદેહને સ્નેહીજનો, સામ્રાજ્ય મોટા આદિને, ધન રૂપ, બળ ને પુણ્ય વિભૂતિ યોગ સૌ અધ્રુવ છે; વિભિન્ન સૌથી શાશ્વતો નિજ એક આત્મા શ્રેષ્ઠ છે, ભવભીત ભવિ તો એમ ભાવે ભાવના અધ્રુવ એ.

- શ્રી સોભાગચંદ યૂ. શાહ

(આલોચનાદિ પદ સંગ્રહ - અગાસ)

- છો ખંડના અધિરાજ જે ચંડે કરીને નીપજ્યા, બ્રહ્માંડમાં બળવાન થઈને ભૂપ ભારે ઉપજ્યા; એ ચતુર ચક્રી ચાલિયા હોતા નહોતા હોઈને, જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને.

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

- જો દીખે ઇન નૈન સૌં, સો સબ વિનસ્યો જાય, તાસૌં જો અપનો કહે, સો મૂરખ સિરરાય ।

- ભૈયા ભગવતીદાસ

॥ શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

સ્વનું માહાત્મ્ય

સંકલન : એક મુમુક્ષુ

ફીનીક્ષ (USA)

સ્વને જાણ, પર તરફની ખાણ, એ જ સત્ય પ્રમાણ. સ્વને નમ, પરને વમ, એ જ સાચી ગમ. ટૂંકુંને ટય, સ્વમાં રચ, પરથી બચ. સ્વનો શોખ, પરનો શોક, કરે કર્મને ફોક. સ્વ અમૃતજળ, પર મૃગજળ, બની જા વીરબાળ. સ્વમાં મર્મ, પર કર્મ, સાચો આધ્યાત્મિક ધર્મ. સ્વ છે અપૂર્વ, પર છે ગર્વ, સાચા સિદ્ધ સર્વ. સ્વમાં વસ, પરથી ખસ, એટલું બસ.

● ● ●

શ્રી આનંદઘન ચોવીશી

*** અશોકભાઈ પી. શાહ ***

૮ મા તીર્થંકર શ્રી ચંદ્રપ્રભુ જિન સ્તવન

ભૂમિકા : યોગીશ્વર આનંદઘનજીના સ્તવનોમાં ભક્તિસભર જ્ઞાનરસ છે કે જ્ઞાનસભર ભક્તિરસ, એ કહેવું મુશ્કેલ છે. પરંતુ ચોવીશીના એક પછી એક સ્તવનોનું રસપાન કરતાં ભક્તિરસનું પલ્લું વધારે ઝુકતું હોય એવું લાગે - પણ હા, મુક્તિ તરફ સહજપણે ખેંચી જતો એ ભક્તિરસ છે ! સ્તવનોમાં રહેલ તત્ત્વને સમજીને ભાવપૂર્વક પારાયણ કરીએ તો આપણને પણ પ્રભુપ્રેમ તરફ ખેંચી જાય એવું તેમાં દૈવત છે. આપણા સ્વચ્છંદ અને અહંકારને તોડવા આવી તાત્ત્વિક ભક્તિ સિવાય બીજો શું ઉપાય હોઈ શકે ? કારણ કે, પ્રભુનું, સદ્ગુરુનું દાસત્વ સ્વીકારવારૂપ ભક્તિમાં પરમ વિનયગુણની આરાધના છે, જે અહંકારના પડળોને દૂર કરી ભીતર રહેલા શુદ્ધાત્માને પ્રકાશમાં લાવે છે.

ઋષભ જિનેશ્વરને પ્રીતમ બનાવ્યા પછી, અજિતનાથ સ્તવનમાં તેમનો પંથ નિહાળવાની તાલાવેલી તો સંભવનાથ સ્તવનમાં તેમની સેવા કરવાની પારમાર્થિક વિધિ, અભિનંદન સ્તવનમાં પ્રભુદર્શનની પ્યાસ, સુમતિનાથ સ્તવનમાં તેમના ચરણમાં આત્મઅર્પણતા, પદ્મપ્રભુ સ્તવનમાં પ્રિયતમ સાથે અંતર ઘટાડી એકમેક થવાની ભાવના અને સુપાર્શ્વનાથ સ્તવનમાં વિવિધ નામસ્મરણ દ્વારા ગુણગાન - આમ, કોઈને કોઈ રીતે પ્રભુદર્શનના 'દર્શન પરિષદ' ની અભિવ્યક્તિ કરતાં કરતાં આનંદઘનજીની દર્શનાભિલાષા એટલી તીવ્ર બનતી જાય છે કે હવે તેઓ ચંદ્રપ્રભુના

દર્શન માટે જાણે ઘેલા બની પોતાની 'સુમતિ' રૂપ સખીને તે માટે સહાય કરવા વિનંતી કરે છે. સાથે સાથે ચોરાશી લાખના સંસાર પરિભ્રમણમાં કઈ રીતે પ્રભુદર્શનથી વંચિત રહી ગયા તેનો ચિતાર Flashbackની જેમ આપે છે. આ જાણે આપણા જ પરિભ્રમણની રામકહાની હોય તેવો અનુભવ કરાવી, આ મળેલ મનુષ્યભવનો અવસર ન ગુમાવી પ્રભુદર્શનની તીવ્ર અભિલાષા જગાડતાં સ્તવનનો પ્રારંભ કરતા કહે છે :

દેખણ દે રે સખી, મુને દેખણ દે,
ચંદ્રપ્રભ મુખચંદ, સખી૦
ઉપશમ રસનો કંદ સખી,
સેવે સુર નર ઈંદ, સખી.
ગત કલિમલ દુઃખ દ્વંદ સખી. મુને. ૧

શબ્દાર્થ : હે સખી ! મને ચંદ્રપ્રભુના મુખચંદ્રને જોવા દે, જોવા દે ! જેઓ ઉપશમરસના કંદ છે, જેમના સર્વ કર્મમળનો અને સુખ-દુઃખ આદિ દ્વંદોનો નાશ થયો છે, જેમને ઈન્દ્ર-નરેન્દ્ર સેવે છે, એમના દર્શન, હે સખી ! મને કરી લેવા દે. (દેખણ દે = જોવા દે, દર્શન કરવા દે; સખી = સુમતિરૂપ સખી; મુખચંદ = ચંદ્ર જેવું મુખ; ઉપશમરસ = શાંતપણું, શાંતરસ, કષાયરહિતપણું; કંદ = મૂળિયું; સુર = દેવ; નર = મનુષ્ય; ઈંદ = ઈંદ્ર; ગત = ગયા છે, નાશ પામ્યા છે; કલિમલ = કાદવનો મેલ, કર્મરૂપી મેલ; દ્વંદ = સુખ-દુઃખ, પાપ-પુણ્ય આદિ જોડકાં)

ભાવાર્થ : આનંદઘનજીએ જ્યારથી ઋષભ જિનેશ્વરને પ્રીતમ બનાવ્યા ત્યારથી સ્વાભાવિક રીતે જ તે સ્વરૂપે બિરાજમાન સર્વ તીર્થંકરોનો

‘પ્રશમરસ નિમગ્નં દષ્ટિયુગ્મં પ્રસન્નં’ - એવા આ ઉપશમરસના કંદમાંથી વહેતા ઉપશમરસનું પાન કરીને પોતાને જે અનુભવ થયો તેની ખુશાલી દર્શાવતાં પંડિતપ્રવર શ્રી દૌલતરામજી પણ ‘દર્શનસ્તુતિ’ માં કહે છે :

અબ કાલલબ્ધિબલ તેં દયાલ,
તુમ દર્શન પાય ભયો ખુશાલ;
મન શાંત ભયો મિટિ સકલ દ્વંદ્વ,
ચાખ્યો સ્વાતમરસ દુઃખનિકંદ.

પ્રભુ જોકે અનંત ગુણના ભંડાર છે, છતાં આ ઉપશમરસ એક એવો ગુણ છે, જે પ્રભુના સમસ્ત આંતરિક વીતરાગી વ્યક્તિત્વને તેમની મુખમુદ્રા ઉપર લાવીને અગમ્ય અને અગોચર એવા આત્મતત્ત્વને આપણા જેવા પામર જીવો માટે પણ સુગમ અને અનુભવગોચર કરી આપે છે. નિરાકાર એવું આત્મસ્વરૂપ ચંદ્રપ્રભુના મુખચંદ્રમાંથી ઝરતા ઉપશમરસથી જાણે સાકાર બની બહાર આવે છે અને આપણને પણ આપણું મૂળ સ્વરૂપ કેવું સૌમ્ય, શાંત, નિર્વિકારી, આનંદમય છે તેની સમ્યક્ પ્રતીતિ કરાવે છે. પ્રભુની નાસાગ્ર દષ્ટિવાળી મુખમુદ્રા પણ ઉપશમરસનું પ્રતિક છે. તેનાં દર્શન કરીને તે મૂળિયામાંથી ઉપશમભાવનું પોષણ કરીએ એવી પ્રેરણા આનંદઘનજી કરી રહ્યા છે.

ઉપશમરસથી પ્રભુના મુખચંદ્રમાંથી નીતરતી શીતળતા તો ચંદ્રને પણ લજવે તેવી છે. ચંદ્રમાં તો હજુ થોડી કાલિમા છે, પરંતુ પ્રભુ તો ‘ગત કલિમલ’ - એટલે સર્વ કર્મરૂપી કાદવના મેલથી રહિત થયા છે - અને ‘દુઃખ દ્વંદ્વ’ - રાગ-દ્વેષ, સુખ-દુઃખ, રતિ-અરતિ, આદિ સર્વ દુઃખદાયક દ્વંદ્વોથી પાર થઈ દ્વંદ્વાતીત દશાને પામ્યા છે. પ્રભુના આવા અચિંત્ય સ્વરૂપ પ્રત્યેની ભક્તિને લીધે જ

‘સેવે સુર નર ઈદ’ - મનુષ્ય, દેવ, ઈન્દ્ર, નરેન્દ્ર (ચક્રવર્તી) અને સર્વ ભવ્ય જીવો પ્રભુની સેવા કરે છે, અર્થાત્ તેમની આજ્ઞાનું આરાધન કરે છે, કારણ કે તેમને પણ પ્રભુના જેવાં જ ઉપશમરસનો, પરમશાંતિનો અનુભવ કરવો છે. આવા મનોહર પ્રભુના દર્શન થાય એવો કંઈક ઉપાય કર, એમ આનંદઘનજી પોતાની ચિત્તવૃત્તિરૂપી સખીને સંબોધીને હવે કેવી કેવી માઠી ગતિઓમાં આ જીવે અનંતકાળ પરિભ્રમણ કર્યું તેનો ચિતાર આપી આપણને મળેલ આ મનુષ્યભવની દુર્લભતા માટે જાગૃત કરવાના છે, જે યથા અવસરે અવલોકીશું.

(ક્રમશઃ)

વિચારકણિકા

- તૃપ્તિનું સર્જન ઈચ્છાના વિસર્જન બાદ જ થાય છે.
- શત્રુ, આગ અને દેવું એ ત્રણને કદી નાના સમજવા નહીં.
- પોતાને વસ્તુ ન મળે તેનું દુઃખ થાય તે તો સમજાય, પણ કોઈને વસ્તુ મળે તેનું દુઃખ આપણને શા માટે થાય છે - એ સમજાતું નથી.
- જે સમજથી દૂર જાય છે, તેને એક દિવસ સમાજથી દૂર જવું પડે છે.
- રામાયણનું સર્જન સહકારથી થાય છે અને મહાભારતનું સર્જન તિરસ્કારથી થાય છે.
- તમામ જાતના દુઃખો અને સમસ્યાઓનું મૂળ અપેક્ષા છે.
- સાપનો સંપર્ક ફક્ત એક જન્મ જોખમી બને, પાપનો સંપર્ક તો જન્મોજન્મ જોખમી બને.
- કોડિયું તો ફક્ત અંધારિયો ખૂણો જ અજવાળે છે, જ્યારે કરુણા તો અંધારિયા જીવનને અજવાળે છે.

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

(ક્રમાંક - ૧૦)

□□□□□□□□□□

વલભજી હીરજી 'કેવલ'

□□□□□□□□□□

“શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વર્તે સમદર્શિતા,

માન અમાને વર્તે તે જ સ્વભાવ જો;

જીવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,

ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વર્તે સમભાવ જો. અપૂર્વ.૧૦

અત્રે સમભાવની પરાકાષ્ટા કહી છે. શત્રુ કે મિત્ર બંને આત્મા, શક્તિપણે સિદ્ધ ભગવાન જેવા છે, તો હું કોના પર રાગ કે દ્વેષ કરું ? કોઈ પૂર્વના વેરને કારણે શત્રુ થઈને શરીરને ઉપસર્ગ કરે તો પણ દ્વેષ નથી, તેથી વીતરાગભાવ છે. કોઈ મિત્ર હોય, શરીરની બધી સગવડતા પૂરી પાડે, એક વચનની આજ્ઞા સાંભળતા અનેક સગવડતા હાજર કરે, બહુ વિનય કરે તેવા મિત્ર પ્રત્યે પણ રાગીપણું નથી. એમ શત્રુ-મિત્ર પ્રત્યે સમદર્શિતા છે, તેથી કોઈ દુર્જનને સજ્જન માને એમ કહેવું નથી. પણ જ્ઞાનમાં જાણે કે તેની પ્રકૃતિની મર્યાદા તેટલી છે. શત્રુ-મિત્ર માન-અપમાનમાં સમભાવ પ્રગટે એવો અપૂર્વ અવસર ક્યારે આવશે ? એવી ભાવના ભાવી છે.

દેહનું આયુષ્ય લાંબુ હોય કે તેનો શીઘ્ર અંત આવવાનો હોય, તે બંને સરખું છે. જીવન અને મૃત્યુ એ પુદ્ગલના અનંત રજકણોની અવસ્થા છે. તેનું મળવું, ગળવું, ટળવું તે પુદ્ગલને આધીન છે. તેને આત્મા ટકાવી શકે નહીં. ધર્માત્મા આ દેહ છૂટવા ટાણે અપૂર્વ પુરુષાર્થથી સમાધિમરણે શાંતિ લઈ જાય છે. માત્ર મોક્ષ અભિલાષ જેને વર્તે છે અને સ્વરૂપના ભાનની જેને કિંમત છે તે સ્વરૂપની સાવધાનીથી સફળ જીવન જીવે છે. દેહાયુષનો અંત દેખીને અપૂર્વ ભાવનાનો ધોધ તેને ઉછળે છે, શ્રદ્ધાનો પુરુષાર્થ સ્વરૂપની એકાગ્રતામાં તેને વર્તે છે. ભવનો

અભાવ કરીને તે જાય છે. આયુષ્યની સ્થિતિ પૂર્ણ થયે જે ક્ષેત્રે, જે કાળે, જેવી રીતે દેહનું છૂટવું નિર્માણ થયેલ છે તેવી રીતે જ થાય છે, એક સમય માત્રનો પણ ફેર પડે નહીં. આત્માના જ્ઞાન સહિત પૂર્ણતાના લક્ષે સ્વરૂપ સ્થિરતાની આ ભાવના છે. શત્રુ કે મિત્ર, નિંદક કે વંદકને સમ ગણે, જીવન-મૃત્યુને સમ ગણે. શાંતિ એટલે સમતા સ્વભાવ. હે પરમાત્મા ! તમે સિદ્ધ સ્વભાવ પ્રગટ કર્યો છે, હું પણ તમારા જેવો થવાનો છું એ લક્ષમાં રાખી શ્રીમદ્દે અહીં કહ્યું છે કે, ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વર્તે સમભાવ જો. અહીં બેહદ સમતામય દ્રવ્ય સ્વભાવ અને વીતરાગતા કહી છે. ભવ પ્રત્યે બેદ નહીં. એકાદ ભવ બાકી રહ્યો અથવા ભવનો અભાવ કર્યો તેમાં સંસાર કે નિઃસંસાર દશાનો શોક કે હર્ષ કરવાનો અવકાશ નથી. એવી અપ્રમત્ત ભૂમિકાથી લઈને આગળ ક્ષપક શ્રેણી માંડુ એવો એકલો વીતરાગભાવ ક્યારે આવશે ? તે ભાવના અહીં પ્રગટ કરી છે.

શુભ વિકલ્પ તોડીને એવી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિરતા - એકાગ્રતા કરું કે કેવળજ્ઞાનની પર્યાય ઉઘડી જાય, એમ ભાવના ભાવી છે તે પામવાની યોગ્યતા એટલે કે ઉત્કૃષ્ટ સાધકદશાનો આવો સમભાવ થાય ત્યાં મોક્ષદશા પ્રગટે જ. બંધ અને મોક્ષ એ બે તો અવસ્થા છે. આત્મા અવિનાશી નિત્ય છે. કર્મ-નોકર્મરૂપ પુદ્ગલની અવસ્થા ટળવાને નિમિત્તની અપેક્ષાએ મોક્ષ કહેવાય છે. ભવ અને મોક્ષ તે પર્યાયદષ્ટિ. એ પર નિમિત્તના બે ભંગ છે. આત્મા તે બે ભંગની અવસ્થારૂપે નથી; કેમ કે તે કોઈ નિમિત્તની અપેક્ષા રાખતો નથી, પણ નિત્ય એકરૂપ છે. આત્મભાવપૂર્વક ચારિત્ર આવરણને ટાળવા ઉગ્ર પુરુષાર્થની ભાવનાથી ઉગ્ર નિર્જરાભાવનું આ વર્ણન કર્યું છે. (ક્રમશઃ)

ભિક્ષાપાત્ર વિનાના ભિખારી !

*** ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી ***

એક ભિખારી એક દિવસ ગમે તેમ કરીને વહેલી સવારે અમેરિકાના અબજોપતિ એન્ડુ કાર્નેગીના બંગલામાં ઘૂસી ગયો અને તેમને મળવાની હઠ પકડીને બૂમાબૂમ કરવા લાગ્યો. પહેરાવાળા તેને ધક્કા મારે પણ તે બહાર જાય નહીં. વળી તેણે કહ્યું, “હું કાર્નેગી સાહેબને વર્ષોથી ઓળખું છું. તમે તેમને બોલાવી આપો.” પહેરાવાળા વિચારમાં પડી ગયા. આ રક્તક ચાલતી હતી, ત્યાં શ્રી કાર્નેગી તેમના બેઠક ખંડમાંથી બહાર આવ્યા.

પેલા ભિખારીએ કાર્નેગીને સલામ કરી પોતાની મુશ્કેલી જણાવી સો ડોલરની માગણી કરી. કાર્નેગી કંઈ આ માણસને ઓળખતા હોય તેમ લાગ્યું નહીં. તેથી ચોકીવાળાઓએ તેને બાવડેથી ઝાલ્યો અને કહ્યું, “જુદા, સાહેબ તને ક્યાં ઓળખે છે?” ભિખારીએ કહ્યું, “મેં એવું ક્યાં કહ્યું છે કે કાર્નેગી સાહેબ મને ઓળખે છે? મેં કહ્યું હતું કે હું તેમને ઓળખું છું. વર્ષોથી હું તેમને મોટી ગાડીમાં જતા આવતા જોઉં છું. મારી ઊભા રહેવાની ચોક્કસ જગા છે. અને હું સમય સાચવનાર માણસ છું. તેઓ મને ન ઓળખે તેમાં મારો વાંક કે તેમનો વાંક?”

પહેરેગીરો ભિખારીને ધક્કો મારી બહાર કાઢવા જતા હતા પણ એન્ડુ કાર્નેગીએ તેમને રોક્યા. તેમને માણસ જરા મજાનો લાગ્યો. તેમણે ભિખારીને કહ્યું, “તારી વાત સાચી છે. હું તને ન ઓળખું તેમાં તારો વાંક ન ગણાય. પણ હવે મને તું એ ખાતરી કરાવી શકીશ કે તું સાચો ભિખારી છે અને તારી મુશ્કેલી પણ સાચી છે.”

ભિખારીએ પોતાની પાસેની થેલીમાંથી થોડાક કાગળો ખેંચી કાઢીને કાર્નેગીની સામે ધર્યા. તેમાં આ માણસનાં નામ-ઠામ અને ભિખારી હોવાનું પ્રમાણપત્ર હતું. કાર્નેગીએ તે ચકાસી જોયા પછી કહ્યું, “તારી ઓળખાણ તો આ પ્રમાણપત્રને લીધે મને થઈ ગઈ. પણ તું મને એ કહે કે ભીખ માગવાનો આ સમય છે? અને ભીખ માગવાની આ તારી રીત બરાબર છે? વહેલી સવારે આમ અમને સૌને પરેશાન કરનારને કોણ આપે? ભીખ માગતાંય તને નથી આવડતું.”

પેલા ભિખારીની આંખમાં આ સાંભળતા ચમક આવી ગઈ અને તેણે જરા બેપરવાઈથી કહ્યું, “સાહેબ, તમે મોટા માણસ છો, એટલે કંઈ તમે સાચા છો એમ ન માનશો. દરેક ધંધાને તેની ટેકનીક હોય છે. મારા ધંધાની ટેકનીક હું જાણું, મહેરબાની કરીને મને તે વિશે કંઈ સલાહ ન આપશો. હું અત્યારે તમને તમારા ધંધા વિશે સલાહ આપું તો તે તમને ગમશે? તમે તે સ્વીકારી શકશો? જો આમ અત્યારે તમારા બંગલામાં ઘૂસી ન ગયો હોત અને આટલો શોર મચાવ્યો ન હોત તો શું તમે મને મળવાના હતા?”

એન્ડુ કાર્નેગીને આ માણસનું સત્ય ગમ્યું. તેની મુશ્કેલી સાચી લાગતાં તેમણે તેના હાથમાં સો ડોલરની નોટ પકડાવતાં કહ્યું, “આ વખતે તો આપું છું પણ ફરીથી આમ આવીશ તો પાઈએ નહીં પરખાવું.”

પેલા ભિખારીએ કહ્યું, “સાહેબ તમે વળી પાછી મને મારા ધંધા અંગે સલાહ આપી. હું તો

તમને મારા ભિખારી હોવાનો પુરાવો આપી શક્યો; પણ કોઈ તમારી પાસે એવો પુરાવો માગે તો તમે મારી જેમ ભિખારી હોવાનું સર્ટિફિકેટ લાવી શકશો ?” આ શબ્દો સાંભળતાં કાર્નેગીની આંખો લાલ થઈ ગઈ અને તેમણે કહ્યું, “તારી જીભ બહુ ચાલે છે. આ રીતે તો તને કોઈ કંઈ ન આપે. શું હું ભિખારી છું ! માંગવું માંગવું અને વળી આટલો મિજાજ કરવો ?”

ભિખારીએ વિનમ્રતાથી કહ્યું, “સાહેબ, માફ કરજો, હું આમેય જૂઠું બોલતો નથી. અને તમે સવારના પહોરમાં મને સો ડોલર આપ્યા છે તેથી તમારી પાસે તો જૂઠું બોલું જ નહીં. પણ જરા વિચાર કરો કે તમે ભિખારી નથી ? ભલે તમે અઢળક સંપત્તિના માલિક છો પણ તમે રોજ કમાવા નીકળો છો. તમે મારી જેમ ભિખારી હોવાનું સર્ટિફિકેટ ન રાખો પણ સૂક્ષ્મ રીતે તમે બધે ક્યાંક ને ક્યાંક માગતા રહેતા હશો. મારી અને તમારી વચ્ચે ફેર એટલો છે કે મારા હાથમાં ભિક્ષાપાત્ર છે. મારી પાસે સર્ટિફિકેટ છે, જ્યારે તમારા હાથમાં ભિક્ષાપાત્ર નથી અને ભિખારી હોવાનું સર્ટિફિકેટ નથી.” અને ભિખારી સલામ કરીને નીકળી ગયો.

ભિખારી તો ચાલ્યો ગયો પણ અબજોપતિ એન્ડુ કાર્નેગી વિચારમાં પડી ગયા. આટલી સંપત્તિએ હું કમાવા નીકળું એટલે

ભિખારી તો ખરો જ. જેને કોઈની પાસે કંઈ મેળવવું છે તે ગમે તેટલો સમૃદ્ધ હોય છતાંય યાચક તો ખરો જ. ભલે હું હાથ લંબાવીને ભીખ ન માંગુ પણ સતત માગતો જ રહું છું. કોઈ પાસે વિવેકથી કામ કઢાવી લઉં, તો ક્યાંક સમજાવટથી રસ્તો કાઢી લઉં છું. આ બધું મારે કરવું પડે છે કારણ કે મારે કંઈક જોઈએ છીએ. મારી પાસે ઘણું છે. હવે શું હું અહીં અટકી ન શકું ?

જીવન-જ્યોત

- છીતુભાઈ ગોરધનભાઈ ભક્ત (વિદ્યાનગર)

જીવનમાં લહેરાતો જા, સૌના મન બહેલાવતો જા, પગલે પગલે પાવન થઈને, ચારે દિશા મહેંકાવતો જા. (૧)
પ્રેમકળશ છલકાવતો જા, સૌની પ્યાસ બુઝાવતો જા, જ્ઞાનગંગાથી રચપચ થઈને, સરિતા જેમ વહાવતો જા. (૨)
દુર્બળને સાંત્વન દેતો જા, કરુણાભાવ વરસાવતો જા, દુઃખ વહેંચી ઘટાડતા જઈને, સુખ વહેંચી વધારતો જા. (૩)
ક્રોધ-અહમ ઓગાળતો જા, વેરઝેર ભૂલાવતો જા, અવિરત સ્મિત રેલાવતા જઈ, મુસીબતો સામે ઝડુમતો જા. (૪)
ઉપકારનો બદલો ભૂલતો જા, ને પરોપકારી બનતો જા, જીવન બનજો ધૂપસળી સમ, ને સહનશીલતા જાળવતો જા. (૫)
મતભેદ તો થયા કરે, પણ મનભેદ નહિ, સમજાવતો જા, તરછોડી નાહકની ગપસપ, યોગી નહીં તો ઉપયોગી થા. (૬)
વ્યસન તો છે ધીમું ઝેર, પતનથી જિંદગી બચાવતો જા, અંધારા ઉલેચવાં કાજે, શ્રદ્ધા-દીપ પ્રગટાવ્યે જા. (૭)
જાતમાં રાખી અડીખમ વિશ્વાસ, નિર્ભય-ધૈર્યવાન બનતો જા, સંકટમાં બાથ ભીડી ભીડીને, શૌર્ય ને સાહસ દાખવતો જા. (૮)
વાત્સલ્યના સાગર ઉછાળતો જા, નફરતની આગ ઠારતો જા, સમસ્યા સામે પ્રસન્ન રહીને, સફળતાની કેડી કંડારતો જા. (૯)
ચાલશે, ફાવશે, ગમશે ને ભાવશે, આ જીવનમંત્ર રટાવતો જા, મૂઠી ઊંચેરો માનવ બનવા, જીવનજ્યોત જલાયે જા. (૧૦)

અપ્રમત યોગીશ્વર આચાર્યશ્રી પૂજ્યપાદસ્વામી

જા.બ્ર. અલકાબેન (કોબા)

અધ્યાત્મની પવિત્ર ધરા પર જેમણે અધ્યાત્મબોધ, ભક્તિયોગ તથા સિદ્ધાંતતત્ત્વ પ્રરૂપક ગ્રંથોની જ્ઞાનગંગા વહાવી એવા શ્રીમદ્ પૂજ્યપાદ આચાર્ય પાંચમી શતાબ્દીના એક મહાન સત્પુરુષ થઈ ગયા.

● જીવન પરિચય : શ્રીમદ્ પૂજ્યપાદ આચાર્યનો જન્મ કર્ણાટકમાં 'કોલે' નામના ગામમાં માતા શ્રીદેવીની રત્નકુક્ષિથી થયો હતો. તેમના પિતાનું નામ માધવભટ્ટ હતું. શ્રી પૂજ્યપાદ સ્વામીના પિતાશ્રીએ તેમની માતાના આગ્રહથી જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો હતો. તેમને કમલિની નામની એક બહેન હતી; જેનાં લગ્ન શ્રી ગુણભટ્ટની સાથે થયાં હતાં. તેમને નાગાર્જુન નામનો એક વેદાન્તપ્રખર વિદ્વાન પુત્ર ઉત્પન્ન થયો હતો. સંસ્કૃતના પ્રકાંડ વિદ્વાન શ્રીમદ્ પાણિની તેમના મામા હતા.

એકવાર પૂજ્યપાદસ્વામી પોતાની વાટિકામાં વિચરણ કરી રહ્યા હતા ત્યારે તેમણે જોયું કે એક સાપે એક દેડકાંને પોતાના મોઢામાં પકડી લીધો છે અને તે તડપી રહ્યો છે. આ ક્રુણ દૃશ્ય જોઈને તેમણે અનિત્ય અને અશરણરૂપ સંસારથી વિરક્ત થઈને નિર્ગ્રંથ જિનેશ્વરી દીક્ષા અંગીકાર કરી.

● બહુમુખી પ્રતિભાસંપન્ન વ્યક્તિત્વ : અધ્યાત્મયોગી, ભક્તકવિ, સિદ્ધાંતજ્ઞાની, વ્યાકરણશાસ્ત્રી અને દાર્શનિક વિચારસંપન્ન શ્રીમદ્ પૂજ્યપાદ સ્વામી અનેક વિષયોમાં પારંગત હતા. તેમનું મૂળ નામ શ્રી દેવનંદી હતું પરંતુ બુદ્ધિની અધિકતાના કારણે જિનેન્દ્રબુદ્ધિ અને દેવોએ આવીને તેમના ચરણોની પૂજા કરી હતી તેથી શ્રી પૂજ્યપાદ નામથી પ્રસિદ્ધ થયા. એવો ઉલ્લેખ આવે છે કે તેઓ પગમાં ગગનગામી લેપ લગાવીને વિદેહક્ષેત્રમાં સીમંધરસ્વામીના દર્શન કરવા જતા હતા. તેઓ ઘણા

દિવસો સુધી યોગાભ્યાસ કરતા હતા. એક દિવસ દેવવિમાનમાં બેસીને તેઓ અનેક તીર્થોની યાત્રા કરી રહ્યા હતા ત્યારે એક જગ્યાએ તેમની નેત્રજ્યોતિ લુપ્ત થઈ ગઈ ત્યારે તેમણે દેવાધિદેવ શાંતિનાથ ભગવાનની ભક્તિમાં "શાંત્યાષ્ટક" રચ્યું, જેનાથી તેમની નેત્રજ્યોતિ પાછી આવી ગઈ.

કર્ણાટક પ્રાંતમાં મૈસૂર શહેરની પાસે પવિત્ર કનકગિરિ નામનું ક્ષેત્ર તેમની તપોભૂમિ તથા સમાધિભૂમિ મનાય છે; જ્યાં તેમણે અનેક શાસ્ત્રોની રચના કરી હતી. તેમના દ્વારા રચિત 'શ્રી સમાધિશતક' નામનાં ગ્રંથનું પારાયણ આપણી સંસ્થામાં થાય છે.

● શ્રીમદ્ પૂજ્યપાદસ્વામીની રચનાઓ :

(૧) શ્રી દશભક્તિ સંગ્રહ, (૨) જન્માભિષેક, (૩) તત્ત્વાર્થવૃત્તિ (સર્વાર્થસિદ્ધિ), (૪) સમાધિતંત્ર, (૫) ઈષ્ટોપદેશ, (૬) જૈનેન્દ્ર વ્યાકરણ, (૭) સિદ્ધિ-પ્રિયસ્તોત્ર, (૮) વૈદ્યકીય (આયુર્વેદ) શાસ્ત્ર આદિ.

પૂજ્યપાદ આચાર્યની સ્તુતિ

પૂજ્યપાદના પાદપદ્મમાં, પૂજ્યભાવથી પુનિત વંદના.
પંચમકાળની પાંચમી સદી,

દેવનંદી નામ વિભૂતિ અવતરી,
અધ્યાત્મબોધની ભક્તિયોગની,

સિદ્ધાંતત્ત્વની સુરસરી વહી;
દેવપૂજ્યના પાદપદ્મમાં,

ત્રિયોગ શુદ્ધિથી ત્રિકાળ વંદના.
આપની દશા આ સામ્યભાવના,

હું જાણતો નથી સ્વરૂપ સાધના,
ભક્તિવશ થઈ કરી ગુણાર્ચના,

બાળબુદ્ધિની સ્વીકારો પ્રાર્થના;
સમાધિતંત્ર આ ગ્રંથને નમી,

નિજાત્મશુદ્ધિ હિત કરું આરાધના.

ધારો તો તમે આખે આખા બદલાઈ શકો.

ધૂની માંડલિયા

કોઈવાર તમારા કાને આવા શબ્દો અથડાયા હશે, ‘જવા દોને યાર, એનો સ્વભાવ જ ઝગડાળુ છે.’ ‘ફલાણાભાઈ સ્વભાવે સારા અને ફલાણાભાઈ સ્વભાવે ખરાબ.’ એવા અભિપ્રાયો આપણે પણ કોઈના માટે ક્યારેક આપ્યા હશે અથવા આપણે સાંભળ્યા હશે. તો પ્રશ્ન થાય છે કે માણસનો મૂળભૂત સ્વભાવ દેહાંતે પણ બદલાતો નથી? માણસ ધારે તો પોતાનો ખરાબ સ્વભાવ બદલી શકે ખરો? સ્વભાવનો મૂળગત અર્થ અધ્યાત્મ જે કહે છે એની અહીં વાત નથી. રોજબરોજના વ્યવહારમાં પ્રગટ થતાં માનવીય અભિગમની અહીં વાત છે. પોતાના ખરાબ સ્વભાવમાં પરિવર્તન લાવવું હોય તો પોતાની સમજણમાં પહેલા તો પરિવર્તન લાવવું પડશે. સાચી સમજણની વિચારયાત્રા જ માણસને બદલી શકે. ટૂંકમાં માણસ ધારે તો વાલિયામાંથી વાલ્મિકી બની શકે.

કોઈ માણસ જન્મથી જ રીઢો ગુનેગાર કે સાધુ-સંત નથી હોતો. કોઈ કાયમ કોઈ અને સમતાભાવ-વાળો આજીવન સમતાભાવવાળો નથી હોતો. સંજોગ અને સમજણ પ્રમાણે માણસના સ્વભાવનું ઘડતર થતું રહે છે. આ નિરંતર ચાલતી પ્રક્રિયા છે. માણસના સ્વભાવનું પોત અનેક મિશ્ર જાડા-પાતળા તાણાવાણાથી બંધાતું હોય છે.

દરેક વ્યક્તિનું વ્યક્તિત્વ નિરાળુ હોય છે. આ આગવું એ જ એનો સ્વભાવ. માત્ર તે તેની કેટલી વધારે ધાર કાઢી શકે છે તે જોવાનું રહે છે. કેટલીક વ્યક્તિ એવી હોય છે કે જે આપણને અકળાવે, તો કેટલીક વ્યક્તિની ગેરહાજરી આપણને સાલે. ધારો કે તમે કોઈ પાર્ટી સમારંભમાં જઈ શકતાં નથી. એવા સંજોગોમાં મિત્રોને તમારી ગેરહાજરી સાલે છે? તમે ઘરમાં ન હો, બહારગામ ગયા હો, ત્યારે તમારા કુટુંબીજનોને ખાલીપો લાગે છે? જો એનો જવાબ ‘હા’ હોય તો તેનો અર્થ એ કે તમારો સ્વભાવ સારો

છે, આનાથી વિરુદ્ધ હોય તો સ્વભાવમાં ફેરફારની જરૂર છે એમ સમજવું.

આપણે માત્ર થોડોક સમય રોકાઈને આપણી જાતનું નિરીક્ષણ કરતા રહેવાનું છે. આપણી મૂળભૂત વૃત્તિઓ, આપણી ગુંજાયશ, આપણા દોષો તથા આવડતો અને આપણી સામેના સંજોગો તથા પડકારોને દરરોજ સમજતા રહીએ તો આજે આપણે જે છીએ તેના કરતા આવતીકાલે જુદી જ વ્યક્તિ હોવાની શક્યતા છે.

કેટલાક ભક્તો તીર્થયાત્રાએ જતા હતા. સંત તુકારામે તેમને કહ્યું, “મારાથી તો અવાય એમ નથી, પણ મારી આ તુંબડીને લઈ જાઓ. એને દરેક તીર્થમાં સ્નાન કરાવજો.”

ભક્તો અનેક તીર્થોની જાત્રા કરીને પાછા આવ્યા. તેમણે તુંબડી પાછી આપીને કહ્યું, “અમે એને એક એક તીર્થમાં સ્નાન કરાવ્યું છે.”

તુકારામે એ જ તુંબડીનું શાક કરી ભક્તોને પીરસ્યું તો, ભક્તોએ થૂંકી નાખ્યું. કહે, “આ તો કડવી છે.” તુકારામે કહ્યું, “આટઆટલાં તીર્થમાં સ્નાન કર્યું તોયે એ કેમ કડવી રહી?”

ભક્તોએ કહ્યું, “એનો સ્વભાવ જ એવો, પછી તીર્થ શું કરે?”

તુકારામે કહ્યું, “ખરી વાત, ગમે તેટલી જાત્રા કરીએ પણ આપણે યથાયોગ્ય વિવેકપૂર્ણ વિચારવાનું જ માંડી વાળીએ તો આપણો આત્મવિકાસ ના જ થાય.”

પ્રત્યેક વ્યક્તિની ઉન્નતિનો મૂળ પાયો સમજણપૂર્વકના પુરુષાર્થમાં રહેલો છે. જો એમ થતું રહે તો માણસ આખેઆખો બદલાઈ શકે છે. કર્મકાંડ અને શુદ્ધ સમજણ એક નથી. કર્મકાંડ પુરુષાર્થ લક્ષી કરતા શ્રદ્ધાલક્ષી વધુ છે.

સ્વાધ્યાય-સાર

* * * * * સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ * * * * *

(આપણી સંસ્થામાં તા. ૮-૫-૨૦૧૧ થી તા. ૨૩-૫-૨૦૧૧ દરમ્યાન સિદ્ધાંતરત્ન, ન્યાયરત્ન આદિ.બા.બ્ર. પવનભૈયાની શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય વિરચિત ‘પુરુષાર્થસિદ્ધયુપાય’ તથા આદિ.બા.બ્ર. કમલભૈયાની શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય વિરચિત ‘ચયણસાર’ ગ્રંથના આધારે સ્વાધ્યાયશ્રેણીનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું; જેની રત્નકણિકાઓ ‘દિવ્યધ્વનિ’ ના સુજ્ઞ વાચકો માટે પ્રસ્તુત કરીએ છીએ.)

- શ્રદ્ધા + જ્ઞાન + આચરણ = શ્રાવક.
- જેમાં ગુણો નિવાસ કરે તેનું નામ દ્રવ્ય. દ્રવ્ય અને ગુણોની અવસ્થાનું પરિવર્તન થાય તે પર્યાય.
- અનેકાંત એ પરમાગમનો પ્રાણ છે. અનેકાંતમાં અનેક નય સમાય છે. અનેક અંત (ધર્મ-સ્વભાવ) જેમાં ગર્ભિત હોય તેને અનેકાંત કહે છે.
- પદાર્થના એક અંશના કથનને નય કહે છે. પર્યાયને અનુલક્ષીને જેમાં કથન કરવામાં આવે તે વ્યવહારનય (અભૂતાર્થ) અને દ્રવ્યનું અવલંબન લઈને જે કથન થાય તેને નિશ્ચયનય (ભૂતાર્થ) કહે છે. નિશ્ચયનય સુધી પહોંચવા વ્યવહારનું અવલંબન લેવું આવશ્યક છે. (ઉ.દા. ઈન્જેક્શન દ્વારા દવાનું શરીરમાં દાખલ થવું, આમાં ઈન્જેક્શનની સોંચ વ્યવહારનય છે તો દવા નિશ્ચયનય છે.)
- આત્મા અને કર્મોની મિશ્ર અવસ્થાને સંસારી જીવ શુદ્ધ અવસ્થા માને છે કારણ કે કર્મમલિનતાથી રહિત શુદ્ધાત્માની તેને અનુભૂતિ થઈ નથી.
- આત્માના ત્રણ પ્રકારના સંબંધ : (૧) સંયોગ સંબંધ (શરીર સાથે આત્માનો સંબંધ); (૨) સંશ્લેષ સંબંધ (જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મો સાથેનો સંબંધ); (૩) તાદાત્મ્ય સંબંધ (આત્માના જ્ઞાન-દર્શનાદિ ગુણો સાથેનો સંબંધ)
- આખી દુનિયાને જાણે પણ પોતાના સ્વરૂપને ન જાણે તેને સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ ન થાય.
- મિથ્યાત્વનો ત્યાગ, આત્મતત્ત્વનું જ્ઞાન અને આત્મસ્વરૂપમાં રમણતા એ મોક્ષનો માર્ગ છે.
- અન્ય જીવોની સરખામણીએ મનુષ્યોની સંખ્યા (અઢી દ્વીપમાં) સિંધુમાં બિંદુ સમાન છે. સંયમની આરાધના મનુષ્યગતિ સિવાય અન્ય કોઈ ગતિમાં થઈ શકતી નથી.
- ધર્મની આરાધના કેવી રીતે કરવી? સાધના તૂટે ના, શરીર છૂટે ના.
- સમ્યગ્દર્શન વિના જ્ઞાન અને ચારિત્ર એકડા વગરના મીંડા સમાન છે.
- લાભાંતરાયના ક્ષયોપશમથી સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે, માત્ર પુરુષાર્થ કરવાથી નહિ.
- લોકવ્યવહાર અને મોક્ષમાર્ગ એ બંને ઉદ ના અંક જેવા છે ! પરમાર્થને સુરક્ષિત રાખી લોકવ્યવહાર કરનારા વીરલા છે.
- મનથી વધારે પાપભાવો થાય છે, પછી વચનથી અને કાયાથી.
- વાત્સલ્ય એ એવું શસ્ત્ર છે કે જેના ઉપયોગથી જીવ દરેક ક્ષેત્રે સફળતા પ્રાપ્ત કરી શકે છે.
- સંશય, વિપર્યય અને અનધ્યવસાય રહિત

- જ્ઞાનને સમ્યક્જ્ઞાન કહે છે. સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ થતાં જ્ઞાન સમ્યક્ બની જાય છે.
- જ્ઞાનીપુરુષોના સાન્નિધ્યમાં થતો તત્વાભ્યાસ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ કરાવે છે.
  - સંધિકાળ (સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્ત, મધ્યાહ્ન, મધ્યરાત્રિ) દરમ્યાન સ્વાધ્યાય ન કરવો.
  - સમ્યક્જ્ઞાનના ૮ અંગો છે : શબ્દાચાર, અર્થાચાર, ઉભયાચાર, કાલાચાર, વિનયાચાર, ઉપધાનાચાર, બહુમાનાચાર, અનિહ્નવાચાર.
  - સમ્યક્ચારિત્ર વિના મોક્ષમંજિલની પ્રાપ્તિ થતી નથી.
  - પાંચ ઈન્દ્રિયોમાં આસક્તિ વધતાં જ્ઞાન લુપ્ત થાય છે, ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં અનાસક્તિ થતાં અલ્પ અભ્યાસથી પણ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે.
  - સંપૂર્ણ કષાયરહિત અવસ્થાને સ્વરૂપાયરણ ચારિત્ર કહે છે.
  - સંકલ્પી, આરંભી, ઉદ્યોગી અને વિરોધી હિંસા પૈકી શ્રાવક સંકલ્પી હિંસાનો નિયમપૂર્વક ત્યાગ કરે છે.
  - હિંસાના બે પ્રકાર છે : (૧) દ્રવ્યહિંસા : જીવના ૧૦ પ્રાણો પૈકી કોઈ પણ પ્રાણનો નાશ કરવો. (૨) ભાવહિંસા : આત્મામાં રાગ-દ્વેષાદિ ભાવોની ઉત્પત્તિ થવી. આત્મામાં રાગાદિક વિભાવભાવોની ઉત્પત્તિ ન થવા દેવી તેનું નામ નિશ્ચય અહિંસા.
  - કોઈ કોઈને સુખી કે દુઃખી કરી શકતું નથી. પોતપોતાના કર્મ અનુસાર જીવને સુખ-દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય છે.
  - હિંસાનો નિયમપૂર્વક ત્યાગ કરવો. નિયમ કે
- વ્રત ધારણ ન કર્યા હોય તો હિંસા ન કરવા છતાં પણ હિંસાનો દોષ લાગે છે !
  - પરિગ્રહે આપણને પકડયા નથી, આપણે પરિગ્રહને પકડ્યો છે !
  - આત્માના પરિણામ (ભાવ) બંધ-મોક્ષના મુખ્ય કારણરૂપ છે.
  - હિંસાની અનુમોદના કરવાથી પણ હિંસાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.
  - સજ્જનતાપૂર્ણ વ્યવહાર દુષ્ટ વ્યક્તિના પરિણામોને પણ બદલી નાખે છે.
  - ભાવશૂન્ય ક્રિયા મોક્ષરૂપી ફળ આપતી નથી.
  - જિનેન્દ્ર ભગવાનના નયચક્રને જ્ઞાની પુરુષો જ ધારણ કરી શકે છે.
  - હિંસાનો ત્યાગ કરવા ઈચ્છતી વ્યક્તિએ પ્રથમ અષ્ટ મૂલગુણોને ધારણ કરવાં આવશ્યક છે. (વડના ટેટાં, પીપળના ટેટાં, કહુંબર, ઉમરડા, અંજીર-આ પાંચ ફળોનો ત્યાગ + મદ્ય, માંસ અને મધનો ત્યાગ) આ અષ્ટ મૂલગુણોને ધારણ ન કરનાર જિનેશ્વરની દેશના સાંભળવાને પણ પાત્ર નથી.
  - શરાબ (દારૂ) ના એક ટીંપામાં એટલા જીવો હોય છે કે તે જીવો જો પારેવડાનું રૂપ ધારણ કરે તો આ લોકમાં પણ ન સમાય !
  - ચામડામાંથી બનેલા બૂટ, ચંપલ, પટ્ટા, પાકીટ વગેરેમાં પણ જીવોની ઉત્પત્તિ થતી રહે છે. આ પદાર્થોના સ્પર્શ માત્રથી પણ અનેક જીવોનો ઘાત થાય છે. માટે શ્રાવકે ચામડામાંથી બનતી વસ્તુઓના ઉપયોગનો નિયમપૂર્વક ત્યાગ કરવો.
  - મધ એ મધમાખીઓનું વમન છે. મધની પ્રાપ્તિ માટે ઘણા ત્રસ જીવોની હિંસા થતી

હોવાથી તે અભક્ષ્ય છે.

- વલોણામાંથી માખણ કાઢ્યા પછી ૪૮ મિનિટમાં તેમાં તે જાતિના જીવોની ઉત્પત્તિ થતી હોવાથી માખણ અભક્ષ્ય પદાર્થ છે.
- શ્રાવકે ત્રસ (હાલી-ચાલી શકે તેવા) જીવોની હિંસાનો નિયમપૂર્વક ત્યાગ કરવો જરૂરી છે અને સ્થાવર જીવોની રક્ષા માટે પણ યત્નાપૂર્વક વર્તવું જરૂરી છે.
- અહિંસાધર્મ એ એવું રસાયણ છે કે જેના સેવનથી જન્મ-મરણરૂપી રોગ નાશ પામે છે.
- એક વ્યક્તિ હિંસા કરવા છતાં હિંસાના ફળને પ્રાપ્ત થતી નથી. દા.ત. ઓપરેશન દરમ્યાન દર્દી મૃત્યુ પામે તો દાક્તરને હિંસાનું ફળ મળતું નથી. કેટલીકવાર હિંસા ન કરવા છતાં હિંસાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. દા.ત. માછીમારે માછલા પકડવા પાણીમાં જાળ નાખી પણ એકે માછલું પકડાયું નહિ છતાં માછીમારને હિંસાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.
- કોઈને એક હિંસા તીવ્ર ફળ આપે છે, તો બીજાને તે જ હિંસા મંદ ફળ આપે છે. દા.ત. બે રીંછ લડતાં લડતાં મરી ગયા. મુનિને બચાવનાર રીંછ સ્વર્ગમાં જાય છે અને મુનિને મારવાની ભાવના રાખતું રીંછ નરકમાં જાય છે.
- એક જીવ હિંસા કરે અને ઘણા જીવો તેનું ફળ ભોગવે છે. દા.ત. હિંસાની અનુમોદના કરનાર હિંસાનું ફળ ભોગવે છે. ઘણા લોકો હિંસા કરે પણ તેનું ફળ એકને મળે. દા.ત. યુદ્ધના મેદાનમાં રાજાના આદેશથી લડતા સૈનિકો હિંસા કરે છે તો તેનું ફળ રાજાને ભોગવવું પડે છે.
- પરનિંદા અને સ્વપ્રશંસાથી નીચ ગોત્રનો બંધ

થાય છે.

- અસત્યના ચાર પ્રકાર છે : (૧) સત્અપલાપ : વિદ્યમાન વસ્તુને ન કહેવી, (૨) અસત્અપલાપ : અવિદ્યમાન વસ્તુને કહેવી, (૩) અન્ય રૂપાવિધાન : વસ્તુને અન્ય સ્વરૂપે કહેવી, (૪) પાપયુક્ત અને અપ્રિય કઠોર વચનો કહેવાં.
- ધનના માધ્યમથી દ્રવ્યપ્રાણની રક્ષા થાય છે તેથી ધનને ૧૧ મો પ્રાણ કહે છે ! માટે બીજાના ધનનું હરણ કરનાર તેના પ્રાણનું હરણ કરી લે છે.
- દ્રવ્યવેદ નામકર્મના ઉદયથી અને ભાવવેદ મોહનીયકર્મના ઉદયથી ઉદભવે છે.
- પ્રતોમાં સૌથી કઠિન બ્રહ્મચર્ય પ્રત છે, કર્મોમાં સૌથી બળવાન મોહનીય છે, ઈન્દ્રિયોમાં રસના ઈન્દ્રિયને જીતવી કઠિન છે અને ગુપ્તિમાં મનોગુપ્તિ પાળવી અઘરી છે.
- જ્યાં જ્યાં મૂર્છા (આસક્તિ) છે ત્યાં ત્યાં પરિગ્રહ છે તેમ નિશ્ચયથી જાણો.
- બાહ્ય અને અંતરંગ પરિગ્રહને ધારણ કરવામાં હિંસા છે અને તેમના ત્યાગમાં અહિંસા છે.
- કર્મબંધની મંદતા-તીવ્રતાનો આધાર આત્માના પરિણામો (ભાવો) પર રહેલો છે.
- સમસ્ત પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવા સમર્થ ન હોઈએ તો પરિગ્રહની મર્યાદા તો અવશ્ય કરવી જોઈએ. ઉંમર વધતી જાય તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરતા જાઓ.
- રાત્રિભોજન શા માટે ન કરવું ? (૧) રાત્રિભોજન કરવાથી સૂક્ષ્મ જીવોની હિંસા થાય છે. (૨) સૂર્યપ્રકાશના અભાવે રાત્રે ખોરાકમાં શીતયોનિવાળા અસંખ્ય જીવોની

- ઉત્પત્તિ થાય છે. (૩) શરીર પ્રત્યે તીવ્ર આસક્તિવાળા જીવો રાત્રિભોજન કરે છે. (૪) રાત્રે ખાવું તે માંસ ખાવા સમાન છે અને પાણી પીવું તે લોહી પીવા સમાન છે.
- પાંચ વ્રતરૂપી નગરીની રક્ષા કરવા માટે શીલવ્રતો કિલ્લા સમાન છે.
  - સત્દેવ-ગુરુ-ધર્મની સમ્યક્ આરાધનાથી સમ્યક્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપી ઉત્તમ રત્નોની પ્રાપ્તિ થાય છે.
  - સમ્યક્દષ્ટિ સંસારમાં રહે છે, પણ સંસાર તેમનામાં પ્રવેશતો નથી.
  - શ્રાવક સદા નવ દેવતાઓ (પંચ પરમેષ્ઠિ, જિનધર્મ, જિનાગમ, જિનચૈત્ય, જિન ચૈત્યાલય) પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાન હોય છે.
  - નિશ્ચયથી સંસાર એટલે રાગ-દ્વેષ.
  - શ્રાવક ધર્મના મુખ્ય બે પાયા છે - પૂજા અને દાન. મુનિધર્મના મુખ્ય બે પાયા છે - સ્વાધ્યાય અને ધ્યાન.
  - સાધનાસંપન્ન પુરુષોના ચરણોમાં સાધનસંપન્ન લોકો નમે છે.
  - કેટલાક મનુષ્યો ભગવાનને માને છે, પણ ભગવાનનું (કહ્યું) માનતા નથી !
  - ધર્મ કરવાની જ્યાં સગવડ મળે તેને ઉત્તમ કુળ કહે છે.
  - બાહ્યમાં પાપાચાર કરતા રહેવું ને અધ્યાત્મની પ્રાપ્તિ થવી તે અસંભવિત છે.
  - અસંયમી રહીને નરકમાં જવા કરતાં સંયમનું પાલન કરી સ્વર્ગમાં જવું બહેતર છે.
  - ઉપદેશના પ્રભાવ કરતાં આચરણનો પ્રભાવ વધારે અસર કરે છે.
  - જેમ જેમ કષાયોનો નાશ થતો જાય તેમ તેમ ચારિત્રદશા પ્રગટતી જાય છે.
  - પહેલાં ભગવાનના દાસ બનો, પછી ભગવાન બનાશે.
  - દરેક પદાર્થનું પરિણમન સ્વતંત્ર છે. પોતાના શરીરની પરિણતિ બદલી શકતા નથી તો અન્ય પદાર્થોની પરિણતિ કેવી રીતે બદલી શકાય ?
  - પંચમકાળમાં ભયંકર વિષયભોગોની ભીડમાંથી આત્મારૂપી ગાડીને કાઢવા માટે સંયમરૂપી બ્રેક અને જિનેન્દ્રભક્તિરૂપી હોર્ન આવશ્યક છે.

એક અસવાર

ઘોર અંધારી રે રાતલડીમાં, દીઠો એક અસવાર, શિવપુરપંથે રે, સફર કરે એ, દિવસ-રાત મોઝાર. ક્રોધ, માન, માયા ને લોભને જીતવા, નીકળ્યો એ અસવાર, રાગ અને દ્વેષને જીતવા માટે, બન્યો એ કાળજાળ. આશા, ઈચ્છાને જીતી રહ્યો છે, સંયમ ધરી અપાર, રતિ-અરતિમાં સમાનભાવથી, વર્તી રહ્યો અસવાર. વિષયોને કાઢવા ઝૂમી રહ્યો છે, જાણે ઝંઝાવાત, માન-અપમાનનો ભેદ નથી કોઈ, ભયનો કર્યો છે ઘાત. શ્રુત, શીલ, વિનયને, ધરી રહ્યો છે, નરવીર એ અસવાર, દશવિધ ધર્મને આદરવા એ તો દોડી રહ્યો પૂરપાટ. મોક્ષ પુરુષાર્થમાં મચી રહ્યો છે, આ શૂર પુરુષ અપાર, સમતાભાવ વડે મથી રહ્યો છે, કરવા ભવનો પાર. જીતશે જીતશે એ મોહરાજાને, મહાવીર બની અસવાર, પામશે પામશે એ સિદ્ધાલયનું, સુખ અનંત અપાર.

બાળ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

ગુભ અને વિવેકબુદ્ધિ

હકીમ લુકમાની વિદ્વતાનો કોઈ પાર નહોતો. એમ છતાં એમણે કદી ધમંડ કર્યો નહોતો. છેક બચપણથી જ એમનામાં જ્ઞાનનાં બીજ રોપાઈ ગયા હતા. પછી જેમ જેમ એ મોટા થતા ગયા તેમ તેમ તે જ્ઞાનબીજમાંથી વિદ્વતાનું એક મોટું વટવૃક્ષ જાણે ઊગી નીકળ્યું !

એ સમયે ઈરાનમાં ગુલામપ્રથા ચાલતી હતી. ધનાઢ્ય માણસના ત્યાં જો કોઈ ગુલામ ન હોય તો એની ધનાઢ્યતાની જાણે કોઈ કિંમત રહેતી નહિ ! હકીમ લુકમાન પણ એક કાળે કોઈ એક ધનવાનને ત્યાં ગુલામ હતા.

પણ આ ધનાઢ્ય માનવપારખુ હતો. તેથી તેણે જાણી લીધું કે ગુલામ લુકમાન જ્ઞાની પુરુષ છે. આથી, લુકમાનને કોઈ ઘરકામ સોંપવાને બદલે તેણે કોઈ સમસ્યા કે કોઈ પ્રશ્નના ઉકેલમાં તેની સલાહ લેવાનું રાખ્યું હતું.

એકવાર ધનાઢ્યે લુકમાનને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેને કહ્યું, “આજે મારે તારી સમક્ષ એક પ્રશ્ન રજૂ કરવો છે. મારે એ જાણવું છે કે, આ માનવશરીરમાં સૌથી ઉત્તમ કઈ ચીજ ગણી શકાય ?”

તરત જ લુકમાન બોલ્યો, “જીભ ! બીજું શું વળી ?”

માલિકે બીજો પ્રશ્ન કર્યો, “તો હવે તું એ કહે કે, આ માનવશરીરમાં સૌથી અધમ અંગ કયું ?”

લુકમાને કહ્યું, “જીભ જ !”

માલિકે આશ્ચર્ય પામી પૂછ્યું, “એક જ વસ્તુ કદી ઉત્તમ અને અધમ હોઈ શકે ખરી ? શું જીભ ઉત્તમ પણ છે અને અધમ પણ છે ? આ તો કદી સંભવી શકે નહિ !”

“એ જ સંભવિત છે ! જીભમાં એટલી બધી મીઠાશ છે કે પોતાની મીઠાશથી તે કોઈ પણ વ્યક્તિના હૃદયને જીતી શકે છે, પણ આ સાથે તેનામાં કડવાશ પણ એટલી બધી છે કે વાતવાતમાં તે કોઈ પણ વ્યક્તિને વેરી પણ બનાવી દે છે ! આમ, જીભમાં ભલાઈ પણ છે અને બુરાઈ પણ છે. આથી જ ડાહ્યા માણસો જીભનો ઉપયોગ કરવામાં વિવેકબુદ્ધિ વાપરે છે.”

દયાભાવના સંસ્કાર

ડૉ. આલ્બર્ટ સ્વાઈત્ઝર કિશોર હતા ત્યારે એકવાર એમના કેટલાક મિત્રો એમને એક જંગલમાં લઈ ગયા. જંગલમાં જઈને એ લોકો શિકાર કરવા માગતા હતા.

તેઓ એક ગીચ ઝાડી પાસે આવી પહોંચ્યા. એ ઝાડીમાં વિવિધ રંગનાં પક્ષીઓ આનંદથી મીઠો કલરવ કરી રહ્યાં હતાં. સ્વાઈત્ઝર આ અનુપમ પ્રકૃતિસૌંદર્યને જાણે આંખો દ્વારા ઘટક ઘટક પી રહ્યા હતા. એમના અંતરમાં કોઈ અપૂર્વ રસનો એક સ્ત્રોત વહેવા લાગ્યો.

પણ આ બાજુ એમના મિત્રોએ પક્ષીઓનો શિકાર કરવાની તૈયારી કરવા માંડી.

આમ, મિત્રોને શિકાર કરવા તત્પર થયેલા

જોઈને, ‘નિર્દોષ અને રૂપાળા, અનુપમ સ્વરે ગાઈ રહેલાં પક્ષીઓ હમણાં મોતની ગોદમાં જઈ પડશે’ એવા ખ્યાલથી સ્વાઈલરના હૃદયમાં અનુકંપાનો ધોધ વહેવા માંડ્યો અને એમની આંખમાં દયાના આંસુ ડોકાઈ રહ્યાં !

આ બાજુ પેલા મિત્રોએ પક્ષીઓ તરફ પોતપોતાની ગલોલો ઊંચી કરી કરી કે તે જ ક્ષણે નજીક આવેલા એક ચર્યમાં ઘંટારવ થયો. એ ઘંટારવ સાંભળતાં જ પેલાં બધાં પક્ષીઓ ત્યાંથી ઊડી ગયાં.

આ જોતાં જ સ્વાઈલરના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ.

અને એ મનોમન બોલી ઊઠ્યા, “ હે ઈશ્વર ! તને અમે દયાનો સાગર માનીએ છીએ તે આજે યથાર્થ બન્યું છે. તેં દયાસાગરે આવો ઘંટારવ કરાવીને આ ભોળાં પક્ષીઓનું જીવન મોતના મુખમાંથી ઊગારી લઈને એક મોટું દયાનું કામ કર્યું છે. હે ઈશ્વર ! માણસોમાં પણ તું આવો દયાનો ભાવ પ્રગટાવ, કે જેથી તેઓ કોઈ પક્ષીનો શિકાર કરવાનો વિચાર સુદ્ધાં કરે નહિ.”

એમનો આ દયાભાવ અને જગતના સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યેની એમની અનુકંપા એમની જિંદગીના છેલ્લા શ્વાસ સુધી રહ્યાં અને એ દયાની એક જીવંત મૂર્તિ સમાન રહીને પોતાના જીવનને ઉજ્જવળ બનાવી ગયા.

શક્તિનો વ્યય

આગાસિસ નામનો એક મહાન તત્ત્વચિંતક થઈ ગયો. જગતના મહાન તત્ત્વચિંતકોના નામોમાં તેનું નામ સમાવિષ્ટ છે.

આ આગાસિસ ખૂબ સંતોષી હતો. તેણે કદી ધનની ઈચ્છા કરી નહોતી. વિદ્યા અને

અભ્યાસ એ જ તેને મન સાચી સંપત્તિ હતી !

તેમનો એક મિત્ર ઘણો જ વ્યવહારકુશળ !

આવી વ્યવહારકુશળતાને લીધે જ તે ધનવાન બન્યો હતો. તેને આગાસિસની ગરીબ સ્થિતિ જોઈને મનમાં ખૂબ લાગી આવતું. એક દિવસ તે આગાસિસના ઘરે આવ્યો.

આગાસિસનું ઘર એટલે જાણે સુદામાની ઝૂંપડી જ જોઈ લો ! ગરીબાઈની ચાડી ખાતી એક શેતરંજી આગાસિસે પાથરી અને તેના પર પોતાના મિત્રને બેસાડ્યો.

થોડીવાર થઈ એટલે આગાસિસને તેના આ ધનિક મિત્રે કહેવા માંડ્યું, “મને બહુ વિચિત્ર લાગે છે કે, તમે આવા પ્રખર વિદ્વાન અને છતાં તમે પૈસો બનાવ્યો નહિ ! મને તમારી આ ગરીબ હાલત જોઈને ખૂબ નવાઈ લાગે છે.”

આગાસિસે કહ્યું, “એમાં નવાઈ પામવા જેવું શું છે, એ જ મને સમજાતું નથી.”

મિત્ર બોલ્યો, “અરે, તમારા કરતાં ઓછું ભણેલો પણ વધુ પૈસો ભેગો કરી શકે છે. મારો જ દાખલો જુઓને ! હું ઘણું જ ઓછું ભણ્યો છું, છતાં મેં સારા પ્રમાણમાં પૈસો ભેગો કર્યો છે !”

આગાસિસે કહ્યું, “જો ભાઈ, મારી પાસે પૂરતી શક્તિસંપત્તિ છે પણ પૈસો ભેગો કરવામાં મારી એ શક્તિનો હું વ્યય કરવા માગતો નથી. આપણું આયુષ્ય એટલું બધું ટૂંકું છે કે, માણસ જો પૈસો વધારવામાં જ પોતાનો બધો સમય વ્યતીત કરે તો એના માટે માનવીય સત્કાર્યો કરવાનો સમય રહે જ નહિ. હું સત્કાર્ય માટેના સમયના ભોગે પૈસો ભેગો કરવાનું વિચારી પણ ન શકું. ખરેખર તો લક્ષ્મીના અભાવમાં જ આપણાં સત્કાર્યો કરવાની ભાવના રહે છે !”

॥ श्री परम कृपालु देवय नाम ॥

YUVA TIMES

Hame Jeena Sikha Diya

Inspired by PUJYA ATMANANDJI

GOODNESS NEVER DIES

“Good morning,” said the woman as she walked up to the man sitting on ground. The man slowly looked up. This was a woman who looked rich and belonged to a very high society family. The men’s first thought was that she wanted to make fun of him, like so many others had done before.

“Leave me alone,” he growled. To his amazement, the woman continued standing. She was smiling, “Are you hungry?” she asked.

“No,” he answered sarcastically. “I’ve just come from dining with the president. Now go away.” The woman’s smile became even broader. Suddenly the man felt a gentle hand under his arm. “What are you doing, lady?” the man asked angrily. “I said to leave me alone.”

Just then a policeman came up. “Is there any problem, ma’am?” he asked. “No problem here, officer,” the woman answered. “I’m just trying to get this man to his feet. Will you help me?”

The officer scratched his head. “That’s old Jack. He’s been begging here for a long time. What do you want with him?”

“See that cafeteria over there?” she asked. “I’m going to get him something to eat and get him out of the cold for awhile.” “Are you crazy, lady?” the homeless man resisted. “I don’t want to go in there!” Then he felt strong hands grab his other arm and lift him up. “Let me go, officer. I didn’t do anything.” “This is a good deal for you, Jack,” the officer answered. “Don’t blow it.”

With some difficulty, the woman and the police officer got Jack into the cafeteria and sat him at a table in a remote corner. It was the middle of the morning, so most of the breakfast crowd had already left and the lunch bunch had not yet arrived. The manager strode across the cafeteria and stood by his table. “What’s going on here, officer?” he asked. “What is all this, is this man in trouble?”

“This lady brought this man in here to be fed,” the policeman answered. “Not in here!” the manager replied angrily. “Having a person like that here is bad for business.” Old Jack smiled embarrassingly. “See, lady. I told you so. Now if you’ll let me go. I didn’t want to come here in the first place.”

The woman turned to the cafeteria manager and smiled. “Sir, are you familiar with Eddy and Associates, the banking firm down the street?” “Of course I am,” the manager answered impatiently. “They hold their weekly meetings in one of my banquet rooms.” “And do you make a goodly amount of money providing food at these weekly meetings?”

“What business is that of yours?”

I, sir, am Penelope Eddy, president and CEO of the company.”

“Oh.” The woman smiled again. “I thought that might make a difference.”

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થાના આગામી કાર્યક્રમોની રૂપરેખા

સંસ્થાના આગામી કાર્યક્રમોની રૂપરેખા નીચે મુજબ છે.

(૧)	તા. ૩-૭-૨૦૧૧ (રવિવાર) અષાઢ સુદ-બીજ	શ્રી જિનમંદિર ધ્વજારોહણ દિન
(૨)	તા. ૧૪-૭-૨૦૧૧ થી તા. ૧૭-૭-૨૦૧૧ (ગુરુવાર થી રવિવાર)	શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા શિબિર
(૩)	તા. ૨૫-૮-૨૦૧૧ થી તા. ૧-૯-૨૦૧૧ (ગુરુવાર થી ગુરુવાર)	શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વની આરાધના
(૪)	તા. ૧૩-૧૦-૨૦૧૧ (ગુરુવાર) આસો વદ એકમ	શ્રી આત્મસિદ્ધિ રચનાદિન
(૫)	તા. ૨૪-૧૦-૨૦૧૧ થી તા. ૨૭-૧૦-૨૦૧૧ (સોમવાર થી ગુરુવાર)	શ્રી દીપાવલી આરાધના શિબિર
(૬)	તા. ૨૮-૧૦-૨૦૧૧ થી તા. ૩૦-૧૦-૨૦૧૧ (શુક્રવાર થી રવિવાર)	યુવાશિબિર
(૭)	તા. ૧૦-૧૧-૨૦૧૧ (ગુરુવાર)	પરમકૃપાળુદેવની જન્મજયંતી
(૮)	તા. ૧-૧૨-૨૦૧૧ થી તા. ૩-૧૨-૨૦૧૧ (ગુરુવાર થી શનિવાર)	પૂજ્યશ્રીના જન્મદિન નિમિત્તે આધ્યાત્મિક શિબિર

ઉપરોક્ત કાર્યક્રમોમાં પધારવા આપ સૌને ભાવભીનું નિમંત્રણ છે.

સંસ્થા દ્વારા આયોજિત આગામી લેખિત કસોટી

કેબ્રુઆરી તથા માર્ચ મહિનામાં જે લેખિત કસોટી લેવામાં આવી હતી, તે જ પદ્ધતિથી હવે પછીની લેખિત કસોટી ગુરુપૂર્ણિમા શિબિરના આગલા દિવસે, તા. ૧૩ જુલાઈના બપોરે કોબામાં લેવામાં આવશે. કસોટીપત્રનો વિષય છે - 'સાધક-સાથી' પુસ્તકમાંથી પ્રકરણ નં.૪ બ્રહ્મચર્ય, ૧૨-નિર્મોહીપણું, ૨૦-ત્યાગધર્મ, ૩૧-સંયમ અને ૪૪-તપ. દસલક્ષણા ધર્મના બાકી રહેલાં પાંચ ધર્મને આમાં આવરી લીધાં છે.

સદ્વાંચન, અભ્યાસ, ચિંતન-મનન, પ્રમાદ-જય આદિથી સાધનાની પુષ્ટિ એ જ લક્ષ રાખી કસોટીપત્રને બને એટલું સરળ રાખવા માટે તેનું મુખ્ય પ્રારૂપ આ રીતે રહેશે : (૧) મુખ્યપણે ઓબ્જેક્ટીવ પ્રશ્નો (૨) જેઓ કોબામાં ન હોય તેઓ ઘરે બેસીને પરીક્ષા આપી શકશે. (૩) પુસ્તકની મદદ લઈ શકાશે. (૪) જવાબ-પત્ર પ્રમાણે સ્વ-મૂલ્યાંકન. (૫) ગુણ ક્યાંય જાહેર કરવામાં નહીં આવે. પ્રશ્નપત્ર

/ જવાબ-પત્ર મેળવવા ઈચ્છતા મુમુક્ષુઓએ આ ઈ-મેઈલ પર સંપર્ક કરવો ashok.koba@gmail.com (અગાઉના પ્રશ્નપત્ર જેમને જોઈતા હોય તેઓ પણ અહીં સંપર્ક કરી શકે છે.)

સંસ્થા દ્વારા રાહતદરે નોટબુકો તથા ચોપડાઓનું વિતરણ

વિદ્યાર્થીઓને રાહતદરે નોટબુકો તથા ચોપડાઓ મળી શકે તે હેતુથી સંસ્થા દ્વારા જૂન માસમાં તેનું વિતરણ કરવામાં આવશે. વિદ્યાર્થીઓએ પોતાની માર્કશીટ રજૂ કરી સંસ્થાના કાર્યાલયમાંથી નોટબુકો તથા ચોપડાઓ મેળવી લેવા. આ જ્ઞાનદાનના કાર્યમાં આર્થિક સહયોગ આપવા વિદ્યાર્થી દાતાઓને વિનંતી છે.

જીવનદષ્ટિ - દિવાળી પુસ્તિકા

સમાજમાં સુવિચારોનો પ્રચાર-પ્રસાર થાય તે હેતુથી આપણી સંસ્થા દ્વારા છેલ્લા ત્રીસ વર્ષથી દિવાળી પુસ્તિકાઓ બહાર પાડવામાં આવે છે. નૂતન વર્ષ ૨૦૨૮ માટે 'જીવનદષ્ટિ' દિવાળી પુસ્તિકા પ્રકાશિત કરવાનું સંસ્થા દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તિકાને મહાપુરુષોના પ્રેરક પ્રસંગો, વિદ્વાનોના લેખો, રત્નકણિકાઓ, સુવિચાર, સંતોની અમૃતપ્રસાદી, આરોગ્યની જાળવણી, માતા-પિતાનું મૂલ્ય જેવી અનેકવિધ રસપ્રદ માહિતીથી સજાવવામાં આવી છે. દિવાળી પુસ્તિકા અંગે વિશેષ માહિતી હવે પછીના અંકમાં આપીશું.

આપણી સંસ્થામાં ભગવાન-ગુરુની પ્રતિમાજીની પ્રતિષ્ઠા તથા સંતોના ચિત્રપટની સ્થાપનાવિધિ ઉલ્લાસભર વાતાવરણમાં સંપન્ન

આપણી સંસ્થા સાથે જોડાયેલ આદ.શ્રી સુવર્ણાબેન જયેશભાઈ જૈને વધુ ને વધુ સમય સંસ્થામાં રહીને સાધના કરી શકાય તે હેતુથી નૂતન સાધનાકુટિરનું નિર્માણ કરાવેલ છે. તા. ૬-૫-૨૦૧૧, વૈશાખ સુદ ત્રીજ (અક્ષય તૃતીયા) ના શુભદિને તેઓશ્રીની સાધનાકુટિરમાં, પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજીના પાવન સાન્નિધ્યમાં ભગવાન - ગુરુની પ્રતિમાજીની પ્રતિષ્ઠા, વચનામૃતજીની તથા સંતોના ચિત્રપટની સ્થાપનાવિધિ ભક્તિસભર ઉલ્લાસભર વાતાવરણમાં સંપન્ન થયેલ છે.

પ્રતિષ્ઠાની પૂર્વ સંધ્યાએ ક્ષેત્રવિશુદ્ધિ અર્થે મંત્રજાપ તથા ભક્તિસંગીતનો કાર્યક્રમ રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ભક્તહૃદયો ભક્તિરસથી પ્લાન્વિત બન્યા હતા.

તા. ૬-૫-૨૦૧૧ ના રોજ સવારે અભિષેક બાદ સંસ્થાના જિનમંદિરમાંથી શોભાયાત્રા કાઢવામાં આવી હતી, જે અંતર્ગત શ્રી ઋષભદેવ ભગવાન, શ્રી ગૌતમસ્વામી, અપ્રમત્ત યોગીશ્વર શ્રી કુંદકુંદચાર્યજીની પ્રતિમાઓ, વચનામૃતજી તથા પરમકૃપાળુદેવના ચિત્રપટ સાથે ઉલ્લસિત ભક્તજનો મંત્રજાપ-ધૂનના ઉચ્ચાર સહ આનંદથી ઝૂમી રહ્યા હતા. પવિત્ર ભક્તિસભર વાતાવરણ સર્જાયું હતું. જાણે પ્રભુ-ગુરુની ભક્તિનું પૂર ન ઉમટ્યું હોય!

શોભાયાત્રા શ્રી સુવર્ણાબેનની સાધનાકુટિરમાં પહોંચી. ત્યાં પણ સંસ્થાના ભક્ત સાધકોએ ભાવવાહી ભક્તિરસ પીરસી સૌને પ્રભુ-ગુરુમય બનાવ્યા હતા.

સાધનાકુટિરમાં શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની દ્રવ્ય-ભાવપૂજા કરવામાં આવી. ત્યારબાદ પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના વરદહસ્તે ઝૂં, સ્વસ્તિ વચનના લેખન બાદ પ્રતિમાજીઓની પ્રતિષ્ઠા તથા ચિત્રપટોની સ્થાપના ખૂબ ઉલ્લાસભરે વાતાવરણમાં કરવામાં આવી.

આ પ્રસંગે શ્રી જયેશભાઈ / સુવર્ણાબિનના સગા-સંબંધીઓ તેમજ મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો સારી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. આ પ્રસંગે શ્રી સુવર્ણાબિન જયેશભાઈ જૈન પરિવાર તરફથી નવકારશી તથા સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવેલ.

વરસીતપના પારણા

આપણી સંસ્થા સાથે ઘનિષ્ઠ રીતે સંકળાયેલા તપસ્વી મુમુક્ષુ આદ.શ્રી સુવર્ણાબિન જયેશભાઈ જૈને કર્મોની નિર્જરા અર્થે વરસીતપની આરાધના કરી હતી. વૈશાખ સુદ ત્રીજ (અક્ષયતૃતીયા) ના દિવસે આપણી સંસ્થામાં તેઓશ્રીની પારણાવિધિ સંપન્ન થઈ. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના વરદહસ્તે તેઓશ્રીને પારણા કરાવવામાં આવ્યા. આ પ્રસંગે અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ ઉપસ્થિત રહી તપસ્વીને પારણા કરાવી વરસીતપની અનુમોદના કરી હતી. સમસ્ત કોબા પરિવાર શ્રી સુવર્ણાબિનના વરસીતપની અનુમોદના કરે છે અને તેઓ ધર્મપંથે ખૂબ પ્રગતિ કરી આત્મકલ્યાણ કરતા રહે તેવી શુભ ભાવના ભાવે છે.

સંસ્થા સ્થાપના દિન

આપણી સંસ્થાએ ૩૬ વર્ષ પૂર્ણ કરી ૩૭ માં વર્ષમાં પ્રવેશ કર્યો છે. તા. ૮-૫-૭૫ વૈશાખ સુદ-૧૦ ભગવાન મહાવીરના કેવળજ્ઞાન કલ્યાણકના શુભ દિને આપણી સંસ્થાનો પ્રારંભ થયો હતો.

તા. ૧૩-૫-૨૦૧૧ વૈશાખ સુદ-૧૦ ના દિવસે સંસ્થાના સંસ્મરણો અને સંસ્થાની વિકાસયાત્રા પ્રસ્તુત કરતાં પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીએ જણાવ્યું કે આપણું મુખ્ય ધ્યેય તો આધ્યાત્મિક સાધના છે, સાથે સાથે સમાજકલ્યાણની પ્રવૃત્તિઓ પણ કરવાની છે. સેવા અને અધ્યાત્મના સંસ્કારો નવી પેઢીમાં પણ આવિર્ભૂત થાય તેવા પ્રયત્નો પણ આપણે કરવાના છે. સંસ્થાની વિકાસયાત્રામાં સહયોગ આપનાર મહાનુભાવોનું પૂજ્યશ્રીએ ગુણપ્રમોદની ભાવનાથી પ્રેરાઈને સ્મરણ કર્યું હતું.

આપણી સંસ્થામાં બા.બ્ર.આદ. પવનભૈયા તથા બા.બ્ર. આદ. કમલભૈયાની સ્વાધ્યાયશ્રેણી સાનંદ-સંપન્ન

આપણી સંસ્થામાં તા. ૮-૫-૨૦૧૧ થી તા. ૨૩-૫-૨૦૧૧ દરમ્યાન સિદ્ધાંતરત્ન, ન્યાયરત્ન બા.બ્ર. પવનભૈયા તથા બા.બ્ર. કમલભૈયાની સ્વાધ્યાયશ્રેણી સાનંદ-સંપન્ન થઈ. આદ.શ્રી પવનભૈયાએ શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય વિરચિત પુરુષાર્થસિદ્ધયુપાય ગ્રંથના આધારે તથા આદ. કમલભૈયાએ શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય વિરચિત 'રયણસાર' ના આધારે સ્વાધ્યાય આપ્યા હતા, જેનો ટૂંકસાર આ અંકમાં અન્યત્ર આપેલ છે. તેઓએ પોતાની આગવી સરળ છતાં સચોટ અને રસપ્રદ શૈલીમાં, ચારેય અનુયોગોનો સમન્વય કરીને સ્વાધ્યાય આપ્યા હતા. આદ.બા.બ્ર.શ્રી પવનભૈયાએ નકશાઓના અવલંબન દ્વારા અઢીઢીપની સુંદર સમજૂતી આપી હતી. સંસ્થાના મુમુક્ષુઓને મહાન આચાર્યોની અનુભવવાણીનો આસ્વાદ યખાડવા બદલ જૈન ઉદાસીન આશ્રમ, ઈસરી (ઝારખંડ) થી પધારેલા બા.બ્ર. પવનભૈયા તથા બા.બ્ર. કમલભૈયા પ્રત્યે સંસ્થા તરફથી સાભાર ધન્યવાદની લાગણી વ્યક્ત કરીએ છીએ.

સાભાર સ્વીકાર

પૂજ્ય સ્વ. જિતા બાપજીની પ્રેરણાથી લક્ષ્મીપુરા મુમુક્ષુમંડળ તરફથી સંસ્થાને ૨૦૦ મણ ઘઉં દાન સ્વરૂપે પ્રાપ્ત થયેલ છે, જેનો સંસ્થા સાભાર સ્વીકાર કરે છે. લક્ષ્મીપુરા મુમુક્ષુમંડળ દ્વારા સંસ્થાને આ રીતે દાન મળતું રહે છે. લક્ષ્મીપુરા મુમુક્ષુમંડળની સંસ્થા પ્રત્યે રહેલી સદ્ભાવનાને બિરદાવી અનેકશઃ ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ.

તા. ૧-૬-૨૦૧૧ના રોજ સંસ્થાના સન્નિષ્ઠ કર્મચારીશ્રી દશરથભાઈ પટેલના જન્મદિન નિમિત્તે તેઓશ્રી તરફથી ફૂટસલાડ રાખવામાં આવ્યો હતો.

પૂજ્ય લઘુરાજસ્વામી દેહોત્સર્ગદિન

પરમકૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના શિષ્યરત્નો પૈકી પૂજ્ય લઘુરાજસ્વામી (પૂજ્ય લલ્લુજી મહારાજ) અત્યંત આજ્ઞાંકિત, વિનમ્ર અને ભક્તસાધક હતા. તેઓશ્રીના દેહોત્સર્ગ દિન વૈશાખ સુદ-૮ ના દિવસે સંલગ્ન સંસ્થા શ્રી સદ્ગુરુપ્રાસાદ, મીઠાખળી, અમદાવાદ મુકામે પૂજ્ય લઘુરાજ સ્વામીજીના ભક્તિપદોનો કાર્યક્રમ રાખવામાં આવ્યો હતો, જેના અંતર્ગત આપણી સંસ્થાના મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ પૂજ્ય લઘુરાજ સ્વામી પ્રત્યે પોતાના ભક્તિભાવો પ્રદર્શિત કર્યા હતા.

ધર્મ ન બીજો દયા સમાન

આપણી સંસ્થાના ભોજનાલય વિભાગમાં સેવાઓ આપનાર શ્રી કોકીબેન રાવળનું જૂના કોબા મુકામે મકાન પડી જતાં સંસ્થાના મુમુક્ષુઓએ ફાળો એકત્ર કરી નવું મકાન બનાવી આપ્યું હતું. પૂજ્ય બહેનશ્રીના વરદહસ્તે નૂતન મકાનની અર્પણવિધિ રાખવામાં આવી. આ પ્રસંગે સંસ્થાના અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

જૈન સમાજમાં નવી ક્ષિતિજો સર્જનારી પદ્મશ્રી ડો. કુમારપાળ દેસાઈની 'ગૌતમ-કથા'

શ્રી મુંબઈ જૈન યુવક સંઘ દ્વારા તાજેતરમાં ૧૫ થી ૧૭ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ દરમિયાન મહાવીરસ્વામીના પ્રથમ ગણધર, મહાન તપસ્વી અને અનંત લબ્ધિઓના નિધાન ગુરુ ગૌતમસ્વામી વિશે સુપ્રસિદ્ધ સાહિત્યકાર પદ્મશ્રી ડો. કુમારપાળ દેસાઈની 'ગૌતમ-કથા'નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ ત્રણે દિવસ ગુરુ ગૌતમસ્વામીના જીવનની વિશેષતા, એમના ચિંતનની ગહનતા, ગુણોની સમૃદ્ધિ, અપ્રતિમ ગુરુભક્તિ અને અજોડ દર્શનને હૃદયસ્પર્શી શૈલીમાં ડો. કુમારપાળ દેસાઈએ પ્રસ્તુત કર્યું હતું, જેમાં ગુરુ ગૌતમસ્વામીના જીવનનાં કેટલાંક અપ્રગટ પાસાંઓને ઉજાગર કરવામાં આવ્યા હતાં.

આ ત્રણેય દિવસો દરમિયાન મહાવીર શાહ અને તેમના સાથીઓએ કથાના પ્રારંભ અને અંતે ધૂનથી અને ગીતોથી ભક્તિમય વાતાવરણ સર્જ્યું હતું. શ્રી મુંબઈ જૈન યુવક સંઘે યોજેલા આ વિશિષ્ટ, વિરલ અને આયોજનપૂર્વકના કાર્યક્રમને સૌએ એક અવાજે વધાવી લીધો હતો.

આપણી સંસ્થામાં આદ. શ્રી સુવર્ણબેન જયેશભાઈ જૈનની સાધનાકુટિરમાં ભગવાન-ગુરુની પ્રતિમાજીઓની પ્રતિષ્ઠા તથા સંતોના ચિત્રપટની સ્થાપનાવિધિ વેળાની તસવીરો (તા. ૬-૫-૨૦૧૧)

શોભાયાત્રાની વેળાએ

સ્વસ્તિ વચનોનું આલેખન

પ્રતિષ્ઠા વેળાએ

પૂજ્યશ્રીનું પાવન સાંજિધ્ય

પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિમાજીઓ તથા ચિત્રપટો

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal
Regd. No. : GAMC - 309/2009-11 issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2011
Licence to post without prepayment No. CPMG/GJ/36/2009-11 Valid upto 31-12-2011

આપણી સંસ્થામાં પૂજ્ય આચાર્ય ૧૦૮ શ્રી ભરતસાગરજી મહારાજના
આગમન વેળાની તસવીરો (તા. ૭-૫-૨૦૧૧)

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યધ્વનિ’ જૂન-૨૦૧૧ ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ
❶ સ્વ. શ્રી શિવુભાઈ વસનજી લાઠીયાના સ્મરણાર્થે
હસ્તે. શ્રીમતી હેમલતાબેન લાઠીયા પરિવાર (લાઠીયા રબર- મુંબઈ)
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

‘દિવ્યધ્વનિ’ જૂન-૨૦૧૧ ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ
❷ આદ. શ્રી પરમાનંદભાઈ મોહનલાલ તલાટી
(અમદાવાદ)
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of
Shreemad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra, Koba - 382 007. Dist.
Gandhinagar (Gujarat). Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate,
Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah